

”Hvordan kan kamp for rettferdighet,
som internasjonal diakoni, illustreres
gjennom Kirkens Nødhjelps arbeid med
Gender Justice?”

Inger-Johanne Frogh, 09MDeI

MADIA- 599 Masteroppgave i diakoni

Diakonhjemmet Høgskole, avdeling for diakoni og ledelse

Levert: 15.05.2013

Antall ord: 29 076

Veileder: Kari Jordheim

Forord

Ved siden av å være diakoniarbeider i Kongsberg og Jondalen menigheter jobber jeg frivillig som distriktskontakt for Kirkens Nødhjelp. Denne organisasjonen har i mange år hatt en spesiell plass i mitt hjerte, og jeg har også vært så privilegert at jeg har fått være med på en av KNs studieturer ut i feltet for å se hvordan organisasjonen jobber ute. Det å delta på en sånn type tur setter seg i ryggraden, det å oppleve på kroppen hvor store forskjellene mellom fattig og rik er, og hvor stor urettferdigheten er. Vi som er født inn i et så rikt og privilegert samfunn som Norge, har et medansvar for å rette opp noen av disse forskjellene.

Å skrive en masteroppgave er en lang, utfordrende og lærerik prosess. Ikke bare får man økt kunnskap på et spesielt fagområde, men man lærer også mye om seg selv og de menneskene en har rundt seg. Denne oppgaven har gitt meg ny innsikt, både om Kirkens Nødhjelp og deres omfattende arbeid rundt om i hele verden, og om meg selv som individ og medmenneske i en urettferdig verden.

Hadde det ikke vært for mye oppmuntring og fantastisk støtte, både fra nært og fjernt, tror jeg ikke det hadde vært mulig for meg å komme i land med denne oppgaven. Selv om jeg har lært utrolig mye, har det allikevel vært en svært krevende prosess. Tiden ved Diakonhjemmet Høgskole har på ulike måter hjulpet meg fram til denne delen av studiet, og jeg er svært takknemlig for at jeg har kommet gjennom alle arbeidskrav, praksisperioder, refleksjonsnotater og eksamener på veien hit.

Samtidig har jeg hatt god nytte av å ha fått muligheten til å jobbe som diakoniarbeider i menighet på samme tid som jeg har studert, for på den måten har jeg fått direkte nytte av alt jeg har lært på skolen.

En stor takk rettes derfor til:

- Veileder Kari Jordheim, som med sin store faglige kunnskap, sine kloke tanker og tilbakemeldinger og alltid positive imøtekommenhet har hjulpet meg fram til målet.
- Ansatte hos Kirkens Nødhjelp, for god hjelp og positiv oppmuntring.
- Medstudenter ved Diakonhjemmet Høgskole, for godt vennskap og alltid hyggelige meldinger, både over telefon og Facebook.
- Alle de flotte lærerne ved seksjon for diakoni og ledelse ved Diakonhjemmet Høgskole, som har vært med på å sette meg i stand til å gå ut som stolt diakon.
- Gode og kjære kolleger, som har støttet og hjulpet meg gjennom alle årene som student.
- Min fantastiske familie, og særlig min mann Ole Riksaasen Dahl, som har holdt ut og alltid vært en stor støtte gjennom mange og til tider krevende praksis- og eksamensperioder, og til slutt nå masteroppgaveskrivingen.

Sammendrag

Problemstillingen i denne analysen er “Hvordan kan kamp for rettferdighet, som internasjonal diakoni, illustreres gjennom Kirkens Nødhjelps arbeid med “gender justice?” Kamp for rettferdighet er et av hovedområdene i den nye Plan for diakoni, og i Kirkens Nødhjelps prinsippdokument blir kamp for rettferdighet nevnt som en dimensjon ved deres diakonale arbeid.

Kamp for rettferdighet handler, i global sammenheng, om å rette opp urettferdige forskjeller, sikre alle mennesker oppfyllelse av menneskerettigheter og gjøre noe med årsakene til at urett blir begått. Fattigdom er en av dagens største globale utfordringer, og kampen for rettferdighet må være en kamp for å utjevne forskjeller mellom fattige og rike, mellom sterke og svake, som igjen vil gi mennesker verdigheten tilbake når kontroll over eget liv og framtid blir gjenvunnet.

Det sentrale i denne studien er en fenomenologisk tilnærming til analyse og vurdering av Kirkens Nødhjelps egne overordnede dokumenter, samt landprogrammer og rapporter knyttet til det praktiske arbeidet ute i felten. Metoden som er brukt i oppgaven gir rom for å si noe om arbeidet Kirkens Nødhjelp faktisk gjør, henger sammen med det de sier at de gjør.

Kirkens Nødhjelp er en bistandsorganisasjon med over 60 års erfaring på den internasjonale arena. Deres valg av metoder, samarbeidspartnere og ulike prosjekter blir gjort på bakgrunn av lang erfaring, både positiv og negativ. Gjennom sitt arbeid gjør organisasjonen stadig nye erfaringer, som er med på å forme den store, nasjonalt og internasjonalt diakonalt forankrede organisasjonen vi ser i dag.

Troen på å være med å gjøre en forskjell holdes fast ved at man stadig ser nye glimt av håp gjennom det arbeidet som gjøres. Denne oppgaven er med på å kaste lys over en liten del av et stort arbeid, der “alle gode krefter” søkes forent i kampen for en mer rettferdig verden.

Innhold

Forord.....	2
Sammendrag	3
1. Innledning.....	6
1.1 Tema og bakgrunn: Kamp for rettferdighet og gender justice	6
1.2 Problemstilling.....	8
1.3 Disposisjon.....	8
2. Aktualitet/kontekst (bakgrunn).....	9
2.1 Fattigdom	9
2.1.1 Absolutt fattigdom	9
2.1.2 Relativ fattigdom	9
2.1.3 Kvinner og fattigdom.....	9
2.1.4 FNs tusenårsmål	11
2.2 Kirkens Nødhjelp	12
2.2.1 Fra bistand til utviklingshjelp.....	12
2.2.2 Kirkens Nødhjelps arbeid med kvinner	14
3. Teori.....	16
3.1 Diakoni.....	16
3.1.1 Den bibelske begrunnelse for diakoni.....	17
3.1.2 Diakoniforståelsen i Plan for diakoni 1988/1997 og 2007	19
3.1.3 Internasjonal diakoni	21
3.2 Diakoni i kontekst.....	22
3.2.1 Forvandling	24
3.2.2 Forsoning	24
3.2.3 Myndiggjøring	25
3.2.4 Spiraler av håpløshet og av håp	26
3.3 Rettferdighetsperspektivet	28
3.3.1 Rettferdighetsbegrepet	28
3.3.2 Profetisk og politisk diakoni.....	31
4. Metode	33
4.1 Valg av metode.....	33
4.2 Utvalg.....	34
4.3 Dokumentanalyse.....	35
4.3.1 Kirkens Nødhjelps sentrale dokumenter.....	35

4.3.2 Kort om litteratur.....	36
4.4 Kildekritikk.....	36
5. Empiri	38
5.1 Kirkens Nødhjelps prinsippdokument 2008 og politiske plattform 2009-2013	38
5.2 Kirkens Nødhjelps Global Strategy 2011-2015.....	44
5.3 Hvordan Kirkens Nødhjelp jobber med "gender justice" i de ulike landene	47
5.3.1 Guatemala	47
5.3.2 Tanzania	51
5.3.3 Vietnam	54
6. Analyse og drøfting.....	56
6.1 Kamp for rettferdighet og gender justice.....	56
6.2 Hvordan løfter Kirkens Nødhjelps arbeid med gender justice kvinner ut av fattigdom og inn i et verdig liv?	59
6.2.1 Forvandling	59
6.2.2 Forsoning	61
6.2.3 Myndiggjøring	62
6.3 "Tenk globalt og handle lokalt"?	65
6.4 Kirkens Nødhjelp og den diakonale bistanden.....	66
7. Konklusjon	68
8. Litteraturliste.....	70

1. Innledning

Som diakoner i Den norske kirke skal vi jobbe etter Plan for Diakoni. Denne planen, som ble utarbeidet på begynnelsen av 2000-tallet, og ble vedtatt i 2007, gir noen klare retningslinjer for arbeidet i kirken. Vi kan ikke stå og se på at urett blir begått, men vi skal stå på rettferdighetens og solidaritetens side sammen med dem som lider (2008:23). I planen står det også at en av måtene menigheter i Den norske kirke kan jobbe med dette på er å støtte Kirkens Nødhjelps fasteaksjon, som avholdes hvert år.

Kirkens Nødhjelp søker å jobbe med utviklingsarbeid og bistand på en måte som utruker og stryker mennesker til å stå opp for seg selv, og få ansvar for sine liv. Man har også sett at det å gi kvinner en stemme, og en mulighet til å delta i det sivile samfunn på lik linje med menn kan være med på å løfte store antall mennesker ut av fattigdom. To tredjedeler av verdens aller fattigste er kvinner. De trenger å bli hørt. Jeg vil derfor i denne oppgaven se på kamp for rettferdighet som internasjonal diakoni, illustrert gjennom KNs arbeid med gender justice.

1.1 Tema og bakgrunn: Kamp for rettferdighet og gender justice

Med den nye Plan for diakoni (2008) i Den norske kirke kom to nye punkter inn i definisjonen av diakoni; vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Disse to punktene i planen sees veldig ofte sammen, siden grådige ressursbruk og utnyttelse av blant annet naturressurser i den rike del av verden henger sammen med fattigdom og klimautfordringer i den fattige delen av verden. Behovet for å berike seg selv går på bekostning av utsatte og fattige deler av verden, trangen til økonomisk vinning fører til store ødeleggelser av miljø og samfunn (Jordheim 2009:19).

”Alle mennesker har rett til å leve et menneskeverdig liv. Vi kan ikke stille oss likegyldige til mennesker som kjemper for livet”, slår Plan for diakoni fast (2008:23). Som medlemmer av kirken, både lokalt og internasjonalt utfordres vi som mennesker og Guds barn til å jobbe for et mer verdig og rettferdig samfunn. Å være med og kjempe for rettferdighet krever noe av oss som medmennesker. Vi kan ikke tillate oss å være passive tilskuere, men må aktivt engasjere oss i urettferdigheten og årsakene til den (ibid:10). Dette er helt nødvendig for å klare å endre forholdene som opprettholder tilstander av nød. Om urettferdige samfunnsforhold og systemer endres kan dette være med på å skape nye livsmuligheter (ibid:10). Dette omfatter handling på alle nivåer i samfunnet, fra den enkeltes bidrag i ”det små” til handling på øverste internasjonale nivå (Jordheim 2009:20).

Som en del av den verdensvide kirke, og som deltakere i det lokale, nasjonale og globale samfunn, kan ikke Kirken la være å vise støtte og solidaritet med dem som lider. Man kan ikke tie om

urettferdige og uverdige samfunnsstrukturer, som er med på å opprettholde skillet mellom fattige og rike. For å fjerne urettferdige strukturer må kampen kjempes gjennom det aktive engasjement. Det må jobbes med en mer rettferdig fordeling av verdens ressurser, styresmakter må opparbeide og håndheve rettferdige lover slik at ikke hele eller deler av befolkningen lider, menneskerettigheter må etterfølges og globale selskaper må se sitt ansvar og stoppe utnyttelsen av fattige land. Områder det må fokuseres sterkere på er rettferdig handel, bevisstgjøring av miljø- og klimaspørsmål, fjerning av gjeld og solidaritetsaksjoner.

For å få dette til, og kunne skape varig forandring og forbedring må samarbeid til. Alle "gode krefter" må på banen, i møte med disse store og omfattende utfordringene, både lokalt og internasjonalt (ibid:20).

Kirkens Nødhjelp er en av mange bistandsaktører på det nasjonale og globale markedet.

Organisasjonens mål og visjon er, at den sammen med sine samarbeidspartnere hjemme og ute, på oppdrag fra norske, kristne kirker og organisasjoner, skal skape en mer rettferdig verden. Kirkens Nødhjelps egne sentrale og overordnede dokumenter forteller om hva slags visjoner og verdier, politiske beslutningspåvirkende faktorer og globale strategier de mener skal til for å kjempe mot urettferdighet og skadelige strukturer, for en verdig og rettferdig verden for alle mennesker. Troen på at alle mennesker er skapt i Guds bilde gir alle mennesker, uansett bakgrunn, en uendelig verdi. Kirkens Nødhjelp mener at ingen mennesker har lov til å ødelegge Guds skaperverk, eller dem Han har satt som forvaltere av det.

For å nå målet om en rettferdig verden har Kirkens Nødhjelp i sin nye Global Strategy lagt rammene for arbeidet i årene 2011 til 2015. Det er lagt opp til arbeid innenfor fem hovedområder, som omfatter retten til fred og sikkerhet, likestilling mellom kjønn og kvinners rettigheter, økonomisk rettferdighet, klimarettferdighet og retten til vann og helse. Disse hovedområdene har igjen blitt delt inn i ulike underliggende programmer, med egne planer og prosjektbeskrivelser for arbeidet i de landene der Kirkens Nødhjelp opererer.

Kamp for rettferdighet og "gender justice" er hovedtema for denne oppgaven. "Gender justice" er et begrep som oversettes til norsk (i Kirkens Nødhjelp-sammenheng) med "likestilling og kvinners rettigheter" (min utheving). "Gender justice" handler om å skape like muligheter og rettigheter for både kvinner og menn, og dette finner man at best gjøres gjennom å styrke kvinners rettigheter, og å hjelpe menn til å endre sine holdninger og skadelige praksiser. Man ser at det oftest er menn som innehar posisjoner og roller i samfunnet som er med på å definere "hvem som får hva" og "hvem som betyr hva". For å skape en mer rettferdig verden må kvinner få opplæring i sine rettigheter, og få delta der beslutninger, som også gjelder dem, tas.

“Gender justice” handler om likestilling, og Kirkens Nødhjelp ser at for å få dette til trengs et økt fokus på kvinner og kvinners rettigheter. De jobber også for å fjerne årsakene og strukturene som forårsaker urettferdigheten. Dette handler ofte om fattigdom og liten eller ingen mulighet til å påvirke eget liv.

Fordi en viktig del av arbeidet med å styrke kvinners rettigheter handler om å bekjempe fattigdom og endre samfunnsstrukturer som holder kvinner “nede”, vil jeg i det neste kapittelet se nærmere på fattigdomsbegrepet knyttet til kvinner.

1.2 Problemstilling

Hovedproblemstilling for oppgaven er ”Hvordan kan kamp for rettferdighet, som internasjonal diakoni, illustreres gjennom Kirkens Nødhjelps arbeid med gender justice?” Problemstillingen vil bli drøftet gjennom flere underspørsmål:

- Hvordan kommer kamp for rettferdighet og ”gender justice” til uttrykk i arbeidet i de ulike landene?
- Hvordan kan Kirkens Nødhjelps arbeid med gender justice løfte kvinner ut av fattigdom og inn i et verdig liv?
- Hvordan kan vi som diakoner løfte dette frem i vårt arbeid, ved å ”tenke globalt og handle lokalt”?

1.3 Disposisjon

Det første kapittelet i oppgaven gir en kort innføring i problematikken rundt temaet kvinner og fattigdom. Her blir det også sagt noe om bakgrunnen for oppgaven, og problemstillingen med underspørsmål blir presentert. I kapittel to blir det gitt en ramme for problemstillingen, og den blir satt inn i en kontekst. Dette kapittelet vil også gi en kort presentasjon av Kirkens Nødhjelp. Tredje kapittel vil omhandle aktuell teori på området. Her vil det også bli gitt definisjon av begreper som er relevante for analysen videre. I det fjerde kapittelet vil valg og utgreining av metoden for oppgaven bli belyst. Kapittel fem inneholder empirien i oppgaven, og er en beskrivelse og utgreining i forhold til Kirkens Nødhjelps planer og rapporter fra de aktuelle prosjektene. Det blir også en gjennomgang av KNs prinsippdokument, politiske plattform og globale strategiplan for perioden 2011-2015. I kapittel seks vil funnene gjort i det foregående kapittel bli drøftet og analysert. Funnene blir også satt i sammenheng med diakonibegrepet, slik det blir forstått av KN, og også DnK. Det siste kapittelet i oppgaven vil inneholde en oppsummering og konklusjon av de funnene som er blitt gjort i oppgaven.

2. Aktualitet/kontekst (bakgrunn)

2.1 Fattigdom

Fattigdom er kanskje den største menneskerettslige utfordringen verden står overfor i dag. Selv om fattigdommen i verden er på vei nedover, er det fremdeles en alt for stor del av verdens befolkning som lever i fattigdom. Kirkens Nødhjelp, blant mange andre, jobber for å få mennesker ut av fattigdom.

Verdensbanken har definert at å leve i moderat fattigdom betyr at man har mindre å leve for i løpet av en dag enn litt under to dollar (ca ti norske kroner). Å leve i ekstrem fattigdom betyr at du har mindre enn en dollar om dagen (mellom fem og syv kroner). Å leve i fattigdom betyr ikke bare uforutsigbarhet i forhold til egen livssituasjon, men også mangel på en trygg tilværelse med de valgmuligheter og den innflytelse det bærer med seg (<http://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Fattigdom>).

FN har to definisjoner på fattigdom:

2.1.1 Absolutt fattigdom

Å leve i absolutt fattigdom betyr at man lever et liv, der basale behov som behov for bolig, mat, klær, helsetjenester og utdanning ikke blir dekket. Mennesker som lever i absolutt fattigdom lever liv som er preget av dårlige framtidssutsikter, der sykdom, nød og uforutsigbarhet preger hverdagen. I dag vet vi at omtrent 1 milliard mennesker lever i ekstrem fattigdom, de har under en dollar å klare seg for i løpet av en dag (<http://www.fn.no/Bibliotek/Spoersmaal-og-svar/Fattigdom>).

2.1.2 Relativ fattigdom

Å leve i relativ fattigdom defineres i forhold til en referansegruppe. Verdensbanken har allikevel definert det til å leve for under to dollar om dagen. Relativ fattigdom betyr likevel at mennesker i fattigdom innenfor et gitt samfunn, f.eks Norge, kan bli sett på som velstående i forhold til fattige i et land i Afrika eller Asia, men også regnes som fattige innenfor sin referansegruppe.

I Norge blir man definert som fattig om man har en inntekt på under halvparten av medianinntekten i landet (196 000 kr. pr. husholdning (2008)). Å leve i relativ fattigdom i Norge vil kunne bety at man ikke har mulighet til å delta på fritidsaktiviteter eller på annet vis kunne delta i samfunnet på en meningsfull måte.

2.1.3 Kvinner og fattigdom

Å leve i ekstrem fattigdom henger sammen med arbeid for likestilling og kvinners rettigheter. Som sagt finnes det omtrent en milliard mennesker som lever i ekstrem fattigdom i verden i dag. Ca. 70 %

av disse er kvinner og jenter, på tross av at nesten to tredjedeler av alt arbeid utføres av denne gruppen mennesker. Man kan snakke om en feminisering av fattigdommen, i og med at kvinner/jenter jobber så mye, men får så lite igjen. Samlet sett har ikke kvinner mer enn en tiendedel av verdens inntekter, og eier kun 1 % av all eiendom. I alle deler av verden, også vår vestlige verden, tjener kvinner mindre enn menn, også når man står i samme yrkessituasjon. Kvinner diskrimineres på arbeidsmarkedet og er dem som oftest innehar deltidsjobber og såkalte "lavstatus"-yrker (<http://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Kvinner-og-fattigdom>).

Det er mange årsaker til at kvinner er blant de aller fattigste i verden. Ofte starter det allerede når jentene er små, ved at de ikke får gå på skole og har få eller ingen muligheter til videre utdanning. Familier med liten eller ingen form for inntekt vil gjerne prioritere gutters skolegang, da man tenker at jentene allikevel skal være hjemme og passe hus og barn. Kvinner uten utdanning får igjen flere barn enn kvinner med høy utdanning. Dette fører igjen til at nye generasjoner vokser opp med risiko for dårlig helse, og at de blir stående uten skolegang.

Kvinner uten utdanning får sjelden jobb. Dette betyr at man har en enorm uutnyttet arbeidsressurs, samtidig som man frarøver dem deres muligheter som konsumenter og investorer. Det viser seg at i familier der kvinner styrer økonomien gis det større prioritering av anskaffelse av mat og satsning på utdanning (ibid).

Utfordringene er mange i forhold til å få kvinner ut av fattigdom. Dette henger ofte sammen med lange og gamle tradisjoner i forhold til ulike skikker og tradisjoner. Det har lenge vært det vanlige at det er "mannen i huset" som skal forsørge familien, mens kvinnene skal være hjemme og ta vare på hus og barn. Det har tradisjonelt vært mannens oppgave å sørge for inntekt og at familien skal ha mat på bordet. Dette fører igjen til at det har vært guttene som får utdanning og skolegang, mens jenter ofte giftes bort tidlig og begynner og få egne barn, noe som igjen fører til at de holdes borte fra videre utdanning.

Kvinner opplever også ofte undertrykkelse i forhold til økonomiske rettigheter, som for eksempel å ikke kunne ta opp egne lån i banken, eller retten til å eie land. I Zambia opplever en tredjedel av enkene å bli fratatt retten til landområder når mannen blir borte. Dette er med på å føre mange farløse familier videre inn i fattigdom (<http://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Kvinner-og-fattigdom>).

Mange kvinner opplever også at deres bevegelsesfrihet er hemmet, i og med at de lever i land der kvinner ikke kan bevege seg ute uten følge av et mannlig medlem av familien. Dette gjør deltakelse i arbeidslivet vanskelig, og for jenter kan det å gå på skolen bli en stor utfordring.

Å sikre kvinners rettigheter på lik linje med menn handler ikke bare om utfordringer i forhold til skole, utdanning og jobb. Vold mot kvinner og jenter er en større helsemessig utfordring for kvinner i dag enn kreft, malaria, trafikkulykker og krig til sammen. Vold mot kvinner handler om både fysisk og psykisk vold og kan skje i nære relasjoner, fra fremmede, eller som systematiske overgrep i en krigssituasjon. Plager i forhold til egen fysisk og/eller psykisk helse, utestengelse fra familie og samfunn i forbindelse med overgrep og stigmatisering er bare noen konsekvenser dette får for kvinner. Dette er igjen med på å skape ringvirkninger i samfunnet i form av økte kostnader til rettshjelp, helsetjenester og sosial hjelp. Ikke minst settes kvinnene ofte ute av stand til å ta vare på eget liv og helse. Undersøkelser viser at så mange som hver femte kvinne er arbeidsufør som følge av voldshandlinger (ibid).

2.1.4 FNs tusenårsmål

I år 2000 avholdt FN (Forente Nasjoner) sin Tusenårstoppmøte. På dette toppmøtet ble Tusenårserklæringen vedtatt, og som en del av denne finner vi Tusenårsmålene. Tusenårserklæringen er et dokument som kan sees på som et veikart for verdens utvikling i dette årtusenet. Alle FNs medlemsland skrev under på tusenårserklæringen, og samtidig tusenårsmålene. Erklæringen sier noe om hele FNs virksomhet, fra arbeid for fred og sikkerhet, til fattigdomsbekjempelse og menneskerettigheter. Tusenårsmålene sier konkret hva FN tenker å arbeide med i kampen for utryddelse av fattigdom i verden (<http://www.fn.no/Tema/FNs-tusenaarsmaal/Hva-er-FNs-tusenaarsmaal>).

Tusenårsmålene består av 8 hovedmål, med 21 delmål og 60 indikatorer. Indikatorene er konkrete forhold, som skal være lett målbare, for eksempel hvor stor del av en befolkning som har tilgang på rent vann, eller hvor mange barn som går på skole. Tusenårsmålene handler i stor grad om ulike måter å bekjempe fattigdom på, noe vi ser allerede av mål 1; Halvere antall mennesker som lever for under en dollar om dagen. Tusenårsmålene skal være innfridd innen år 2015 (ibid).

I denne sammenheng er det interessant å ta en nærmere titt på Tusenårsmål 3, som handler om å styrke kvinners stilling innen 2015, med undermålet; "Oppnå full likestilling i grunnskolen senest år 2005, og i alle nivåer av utdanning senest år 2015" (<http://www.fn.no/Tema/FNs-tusenaarsmaal/Styrke-kvinnens-stilling/Status-Tusenaarsmaal-3>).

Man ser at det å knytte arbeidet med å sikre kvinners rettigheter henger tett sammen med nivået på kvinners utdanning. Jo høyere utdanning en kvinne har, jo større valgfrihet har de i forhold til egne liv. Kvinners utdanning gir dem større valgfrihet i forhold til ekteskap, hvor ofte og hvor mange barn de ønsker å få, og generelt i arbeidslivet. De får også større muligheter i forhold til økonomi, og kan lettere delta og påvirke i det sivile samfunn (ibid).

På den positive siden er det per i dag omtrent lik fordeling av jenter og gutter i barneskolen verden over. Dessverre er man ikke kommet like langt i forhold til ungdomsskole og videre utdanning. Denne type utdanning koster ofte mer enn barneskole, og en ser derfor at gutter blir prioritert foran jenter i familier med presset økonomi. Dette gjelder særlig i Afrika sør for Sahara. I land i Latin-Amerika og Karibia ser en at antall jenter overstiger gutter på ungdomsskolen (ibid).

I forhold til arbeid ligger menn enda langt foran kvinner. Kvinner i utviklingsland ender oftere opp enn menn med uformelle arbeidsforhold, uten fast lønn eller arbeidskontrakter. I store deler av Asia og nord i Afrika er fremdeles kun 2 av 10 arbeidere utenfor landbrukssektoren kvinner (ibid).

Med fokus på området ser man allikevel en svak tendens til bedring i forhold til å styrke kvinners rettigheter, selv om arbeidet går sakte (ibid).

2.2 Kirkens Nødhjelp

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på Kirkens Nødhjelps bakgrunn og historie innenfor bistandsarbeid og utviklingshjelp. Det blir naturlig å se særlig på hvordan arbeidet har snudd fra å være mer direkte bistandspenger til å handle om å utruste mennesker ved å gi hjelp til selvhjelp.

2.2.1 Fra bistand til utviklingshjelp

Kirkens Nødhjelp har gjennom sin mer enn 60 år lange historie vokst fra å være en "liten" innsamlingsaksjon til støtte for europeiske flyktninger etter andre verdenskrig, til å bli Norges største diakonale bistandsorganisasjon. Årlig har organisasjonen en inntekt på rundt 800 millioner kroner. Selv om oppstarten var langt mer beskjeden, med en heltidsansatt som skulle drive det veldedighetsbaserte utdelingsarbeidet, med Luthersk Verdensforbund som nærmeste samarbeidspartner, og som en "underavdeling" til Menighetspleiens Landsforbund (ML), har arbeidet vokst jevnt og trutt og gjort Kirkens Nødhjelp til den store og profesjonelle organisasjonen, med hundrevis av ansatte, som vi ser i dag (Tønnessen 2007:17).

De første årene av KNs historie handlet om å hjelpe ofre etter andre verdenskrig i Europa, og ble etablert som en innsamlingsaksjon blant norske menigheter høsten 1947. Tanken var å hjelpe den tyske sivilbefolkningen, selv om en slik tankegang for mange var omstridt. I og med at Norge selv hadde vært okkupert av tyskerne få år tidligere var det for mange en fremmed tanke å skulle bistå nettopp dem. Samtidig så man at behovet for å hjelpe den tyske befolkningen var av største nødvendighet, da det var millioner av sivile ofre som hadde akutt behov for bistand og hjelp (ibid).

I 1951 sendte Conrad Bonnevie-Svendsen (styreleder i Menighetspleiens Landsforbund og Kirkens Nødhjelp) ut et rundskriv til menighetene i Norge der det blant annet stod:

”Av de mange takkebrevene fremgår det ellers tydelig at gavene fra Norge ikke bare lindrer en øyeblikkelig nød hos mottakerne. De betyr også en inspirasjon og en stråle av lys og varme inn i en grå tilværelse. At et lite folk som selv har lidd under 5 års okkupasjon, har tanke på å hjelpe andre, ja, endog sine tidligere fiender, kan de ikke annet enn å føle som utslag av den ånd som alene kan gjøre verden verdt å leve i, sier de” (ibid: 34).

Midlene som ble innsamlet skulle altså gå direkte til fattigdomsbekjempelse og oppreisning av et krigsherjet Europa og Tyskland. Med etableringen av både ML og KN gjorde man dette til Den norske kirkes ansvar og oppgave. Samtidig fikk man satt internasjonal nødhjelp og forsoningsarbeid på kartet innenfor norsk kirkeliv. Når man på denne måten involverte menighetene så direkte i innsamlingsarbeidet ble arbeidet organisasjonen gjorde på vegne av alle døpte, og var en orientering som var typisk for etterkrigstidens kirketenkning (ibid:36).

Etter ett tiår der hjelpen hovedsakelig hadde gått til enten europeiske land, eller tiltak i andre deler av verden som skulle komme europeere og skandinaver til gode, begynte Kirkens Nødhjelp på begynnelsen av 60-tallet å vende blikket utover i verden. I 1960 ble Menighetspleiens Landsforbund lagt ned, men Kirkens Nødhjelp beholdt sin selvstendighet. De fikk etablert eget styre, og kunne nå gå nye og egne veier i forhold til utarbeidelse av strategi og beslutningstaking. Det nye styrets første bestemmelse var at KN skulle starte sitt eget langsiktige utviklingsarbeid. Veien mot å bli en internasjonal og diakonal bistandsorganisasjon var i gang for fullt.

Helt siden organisasjonens spede begynnelse har diakonien ligget som et bakteppe for arbeidet. I KNs prinsippdokument (vedtatt 2008) heter det; ”Kirkens Nødhjelp er en diakonal organisasjon for global rettferdighet”. I samme dokument finner vi at organisasjonens visjon er ”sammen for en rettferdig verden”. Gjennom organisasjonens historie ser man at den har utviklet seg fra å være en mer tradisjonell bistandsorganisasjon, der fokuset var at de rike ”vi” skulle hjelpe de fattige ”andre”. Særlig i løpet av det siste tiåret har man sett en dreining av fokuset, i samsvar med Den norske kirkes Plan for diakoni, til at man er medvandrere på livets vei. I dag arbeider KN etter tre hovedprinsipper; beredskap og nødhjelp i katastrofer, langsiktig bistand og politisk påvirkning (Prinsippdokument 2008:16). Særlig arbeidet med å endre strukturer som forårsaker urettferdighet og skjev fordeling av ressurser har fått sterkere fokus den senere tid.

Det har også skjedd en endring i forhold til arbeidet ute i felten. Kirkens Nødhjelp har gjennom hele sin historie hatt et tett samarbeid med partnere ute. Gjennom sitt arbeid har KN erfart at en ”ovenfraogned”-holdning fungerer dårlig når prosjekter avrundes og avsluttes. I dag arbeider man heller i samarbeid med lokalt forankrete partnere og organisasjoner for å utruste mennesker til å ta ansvar for egne liv. I forbindelse med Fasteaksjonen 2013 sendte KN ut et videoklipp på

internettjenesten YouTube, der budskapet var; "Kirkens Nødhjelp har sluttet å bygge brønner i Afrika. I dag støtter vi mennesker som vil bygge brønner selv" (<http://www.youtube.com/watch?v=1WvsQINDaug>).

Kirkens Nødhjelps globale strategiplan omhandler fem hovedarbeidsområder; rett til fred og sikkerhet, likestilling og kvinners rettigheter, økonomisk rettferdighet, klimarettferdighet og rett til vann og helse. Denne oppgaven vil videre handle om likestilling og kvinners rettigheter, og det arbeidet Kirkens Nødhjelp gjør for å endre strukturer og sivile samfunn for å prøve å få dette til.

2.2.2 Kirkens Nødhjelps arbeid med kvinner

Kvinner og likestilling

Kirkens Nødhjelps mål er like rettigheter for alle, uansett kjønn. Likevel ser vi at størsteparten av verdens fattige er kvinner. På samme måte er det kvinnene det går hardest utover når kriser og konflikter rammer.

Kirkens Nødhjelp mener at å styrke kvinners rettigheter er en forutsetning for å nå alle FNs tusenårsmaal, ikke bare det som omhandler likestilling. Under 20 % av verdens kvinner er representert i verdens parlamenter, og så mange som hver tredje kvinne opplever å bli utsatt for en eller annen form for vold. Land som er i krig bruker i økende grad seksualisert vold som bevisst taktikk som del av krigshandlingene. I Guatemala er vold og drap av kvinner blitt et så stort problem at det har fått en egen betegnelse, *femicide*. Selv om mye arbeid blir gjort på dette området, i form av lovgivning som styrker kvinners rettigheter er det fremdeles en lang vei å gå i forhold til å bryte opp gamle tabuer, inngrodde holdninger, nedbrytende tradisjoner og religiøs praksis. I følge FNs siste rapporter om kvinners status viser det seg at det på særlig to områder gjenstår mye arbeid, og hvor kvinners rettigheter fremdeles blir sikret særs dårlig; retten til å leve fritt for vold og være sikret rett til å bestemme over egen helse og når det gjelder kvinners muligheter til å få kontroll og medbestemmelse over egen økonomisk situasjon (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/kjonnrettferdighet/06.03.2013>).

Kirkens Nødhjelp, sammen med sine lokale partnere, jobber med to globale programmer innenfor dette feltet. Det er arbeid mot kjønnsbasert vold, og arbeid for kvinners medbestemmelse.

Kjønnsbasert vold

Det er en menneskerett å kunne leve et liv uten å bli offer for voldshandlinger. Alle mennesker burde være trygge på at man ikke blir utsatt for vold, verken av fysisk eller psykisk art. Likevel vet vi at alt for mange lever med trussel om vold eller under forhold der vold forekommer. Så mange som en av tre kvinner opplever å bli utsatt for en eller annen form for vold, bare fordi de er kvinner.

”Kjønnsbasert vold er en samlebetegnelse for alle former for krenkende handlinger begått mot en persons vilje og som har rot i diskriminering av jenter og kvinner” (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/kjonnstrettferdighet/kjonnstrettferdighet/06.03.2013>). Kjønnsbasert vold finnes i alle arenaer i samfunnet, enten det er i hjemmet, i det offentlige rom eller innenfor trosbaserte samfunn. Det er vanskelig å straffe utøvere av denne typen vold, selv om det er snakk om kriminelle handlinger på lik linje med annen form for utøvelse av vold. Man ser at det veldig ofte er forbundet med skyld og skam og derfor vanskelig for ofrene å snakke om. Inntil nylig har dette vært et svært tabubelagt område, og derfor stigmatiserende for dem som blir ofre. Andre årsaker kan være manglende etterforskning, at det er vanskelig å bevise, men også generelle holdninger i samfunnet som heller ”straffer” offeret i slike saker (ibid).

At også mange kvinner som blir utsatt for kjønnsbasert vold lever i samfunn der overgriperen blir beskyttet av holdninger og tradisjoner gjør arbeidet utfordrende.

Det finnes mange former for kjønnsbasert vold, både fysisk og psykisk. Det kan for eksempel være tvangsekteskap, barneekteskap, voldtekt, vold i nære relasjoner, æresrelatert vold, menneskehandel eller kjønnslemlestelse (ibid).

Kirkens Nødhjelp arbeider sammen med ACT Alliance for å bedre kvinners rettigheter, for å endre tradisjoner og skikker som er med på å opprettholde ulike former for kjønnsbasert vold. KN vil blant annet utfordre holdninger og normer som opprettholder ulike former for kjønnsbasert vold, bidra med beskyttelse og støtte, adressere kjønnsbasert vold som et strukturelt problem, og drive beslutningspåvirkende arbeid for å endre strukturene som er med på å opprettholde undertrykking av jenter og kvinner (ibid).

Kvinnens medbestemmelse

FN har en egen kvinnekonvensjon (CEDAW) som slår fast at kvinner, på lik linje med menn, har rett til å delta i utvikling av egne lokalsamfunn, enten som folkevalgte eller å bli tatt med på råd i ulike beslutningsdyktige organer. Selv om man har sett en viss framgang i løpet av de siste tiårene, er det fremdeles et stort lerret som skal blekes på dette området, også innenfor trosbaserte organisasjoner (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/kjonnstrettferdighet/kvinnens-deltakelse-og-medbestemmelse-i-politiske-beslutninger-/06.03.2013>).

Kirkens Nødhjelp og lokale partnere jobber for:

- At kvinner skal styrkes og mobiliseres for **økt deltakelse på alle nivåer** i det offentlige liv, også innenfor trosbaserte organisasjoner.
- At kvinner skal få tilstrekkelig **opplæring i politiske og sivile rettigheter**.
- Å utfordre alle som har makt og myndighet til å arbeide aktivt for å **inkludere kvinner der hvor beslutninger tas**.
- Å påvirke beslutningstakere opp mot nasjonale myndigheter for at de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene, spesielt **FNs Kvinnekonvensjon**, blir inkludert i nasjonalt lovverk (ibid).

Det er ikke til å komme fra at det er en lang vei å gå i forhold til å styrke kvinners rett til medbestemmelse og muligheten til å leve fri for vold eller trusler om vold. Videre i oppgaven vil jeg gå dypere inn i teori rundt emnet, og gå nøyere gjennom Kirkens Nødhjelps landprogrammer, landrapporter og overordnede dokumenter for å se om det er samsvar mellom "liv og lære".

3. Teori

3.1 Diakoni

"Den norske kirke forstår seg selv som en tjenende kirke. Diakonien er et kjennetegn ved kirkens samlede oppdrag. Den preger fellesskapet og den enkeltes liv" sier Den norske kirkes Plan for diakoni (2008:9). Diakoni er handling, det er både å være og å gjøre. Det gjør diakonien til evangeliet i handling og kan på den måten forstås som kirkens omsorgstjeneste (ibid:9). Diakonien har gjennom hele kirkens historie vært en viktig del av dens vesen. Luthersk Verdensforbunds dokument "Diakoni i kontekst" slår fast at "diakoni er en iboende egenskap ved det å være kirke". Det betyr at diakonien sidestilles med forkynnelse og gudstjenestefeiring, og kan eller skal på ingen måte holdes adskilt fra disse. Diakoni er ikke en aktivitet for de spesielt interesserte eller over gjennomsnittet engasjerte kristne, eller noe som bare gjøres som en nødvendig oppgave på grunn av ytre omstendigheter (LVF 2010:29).

De tre neste underkapitlene vil ta for seg den bibelske begrunnelsen for diakoni, diakoniforståelsen i de to siste planer for diakoni i Den norske kirke, og tilslutt en kort gjennomgang av begrepet internasjonal diakoni.

3.1.1 Den bibelske begrunnelse for diakoni

Ordet diakoni er en gjengivelse av det greske substantivet *diakonia*, som vanligvis oversettes med *tjeneste*. *Diakonia*, sammen med verbet *diakonein* (å tjene) og det beslektede substantivet *diakonos* (tjener/den personen som utfører tjenesten) finnes brukt om lag 100 ganger i Det nye testamentet (Nielsen 1994:13/14).

Da Det nye Testamentet ble skrevet var ordet diakonos et vanlig ord. Selv om ordet vanligvis oversettes med tjener, blir det viktig i denne sammenhengen å legge til at ordet ofte ble brukt om en person som var gitt et viktig og betydningsfullt oppdrag, og at hans rang ble bestemt ut i fra relasjonen til den han hadde tjeneste hos (Nordstokke 2011:54). En diakonos' oppdrag kunne for eksempel bestå i å være budbærer, eller en som tjener ved bordene. At ordet peker i en retning av ydmyk tjeneste har vist seg i nyere forskning å ikke holde stikk, men må justeres. Å være oppvarter ved måltider er bare en av mange oppgaver som kunne pålegges diakonen, men ikke noe som er bestemmende for tjenesten. Det er vel så mye rollen som budbærer og formidler av viktige budskap tjenesten kunne bestå av, og diakonen blir på den måten en som er betrodd viktige oppgaver og som skal se til og ha ansvar for at de blir gjennomført (ibid:55).

Det ble en tvingende nødvendighet for de første kristne fellesskapene å fortsette den jobben som Jesus Kristus hadde begynt. For menighetene var det av avgjørende betydning å fortsette Jesu diakonale oppdrag, fordi det minnet dem om det de hadde lært og de verdier han hadde gitt dem mens de var sammen (Nordstokke 2010:27). "*Som Far har sendt meg, sender jeg dere*", sier Jesus i Joh. 20, 21, og gjør med disse ordene diakonien til en grunnleggende dimensjon hos de første menighetene. Historien i Apostlenes gjerninger om innsettelsen av de sju lederne i menigheten i Jerusalem viser hvordan den daglige utdelingen gjorde at noen følte seg utelatt og tilsidesatt. Dette utfordret det inkluderende menighetsfellesskapet på en sånn måte at det truet ikke bare de greske enkenes verdighet, men også kvaliteten i det diakonale fellesskapet (ibid:27). Innsettelsen fylte flere funksjoner, ikke bare ble den praktiske delen av utdelingen lettere, men det sikret også menighetens selvforståelse med tanke på hva som var best for videre liv og virke i fellesskapet. På denne måten vises diakonien både som et uttrykk for kirkens grunnleggende identitet, og for den praktiske utførelsen av planer og prosjekter i det diakonale fellesskap (ibid:28).

Den diakonale identitet, og troen på den treenige Gud

Troen på den treenige Gud former og forener kirkens og diakoniens identitet. Kristne bekjenner seg til troen på at Gud er en, og samtidig tre; Gud, Skaperen; Jesus Kristus, hans sønn, og Den Hellige Ånd som opprettholderen av Guds skaperverk.

Troen på Gud, som skaper av himmel og jord, innebærer en lovprisning av skaperverket og Guds uendelige godhet for alt det han har skapt. Det fordrer også en anerkjennelse av verdigheten til alt det skapte, og den kvaliteten som ligger der. Salme 24 sier: *”jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til”*. Vi kan også lese en lovprisning av Herrens skaperverk i Salme 8; *”Herre, vår Gud, hvor herlig ditt navn er over hele jorden”*. Videre i samme salme kan vi lese om den rollen, verdien og verdigheten Gud har gitt menneskene i sitt skaperverk:

”Når jeg ser din himmel, et verk av dine fingre, månen og stjernene som du har satt der, hva er da et menneske, siden du kommer det i hu, et menneskebarn, siden du tar deg av det? Du gjorde ham lite ringere enn Gud og kronet ham med ære og herlighet”.

Troen på at Gud har skapt himmel og jord, og satt menneskene til å forvalte og passe på skaperverket, gjør at vi ikke kan redusere det Gud har skapt til kun materielle ting menneskene kan forbruke til eget forgodtbefinnende. Det skapte kan aldri bli gjort til noe kun materielt, fordi troen på Gud som skaper gjør at vi kan se hans godhet og uendelige kjærlighet til sitt skaperverk i alt som finnes på jorden.

Gud har skapt menneskene i sitt bilde, jfr. Salme 8. Dette gir mennesker en grunnleggende verdi og verdighet. Menneskene ble satt i en særstilling i Guds skaperverk, men ikke for å forbruke og ødelegge. Gud gav menneskene dette ansvaret for at vi skal ta vare på hans skaperverk, som gode forvaltere (Nordstokke 2010:25). Dette skal også gjennomsyre den diakonale praksis, i og med at vi bekjenner at Gud fortsatt utfører sin skapergjerning, gjennom Den Hellige Ånd.

Martin Luther sier i sin lille katekisme at Gud er vår skaper og Far. Han har gitt oss kropp og sjel, og holder dette ved like ved å gi oss det vi trenger hver dag for å kunne leve. Dette gjør han kun av nåde og *”faderlig godhet”*, og vi skylder ham takk og lovprisning, og å tjene og lyde hans ord for dette.

Når dette ligger som grunnlag for vår kristne tro er dette en stor motivasjon for diakonal innsats. Alle mennesker er skapt i Guds bilde, med uendelig verdi. Dette gjør at vi, på tross av at det også finnes ondskap og urettferdighet i verden, må arbeide sammen i Guds navn for å avskaffe urettferdighet, forsvare mennesker i fattigdom og nød, i håpet og troen på Guds uendelige nåde (ibid:25).

Kristne bekjenner seg til troen på at Jesus Kristus er Guds sønn, den inkarnerte Gud, som kom for å gi sitt liv som løsepenge for mange, jfr. evangeliet etter Markus. Jesus kom ikke for å la seg tjene, men for selv å tjene andre. Jesus bruker det tidligere nevnte *diakonein* på en måte som kobler sammen forkynnelsen med diakonien.

Jesu diakonale oppdrag viser seg på mange måter; gjennom hans forkynnelse, hans åpne støtte til dem som var utstøtt fra fellesskapet, de fattige, de politisk ukorrekte og dem som led nød på andre måter. Jesus viste gjennom sitt virke også en frigjørings- og forsoningsdimensjon, en helbredelsesdimensjon og en oppreisningsdimensjon (ibid:25/26). Ved å inkludere alle typer mennesker, også syndere, inn i sine fellesskap, blir de myndiggjort som medarbeidere i Jesu misjon. Jesu diakonale oppdrag og gjerning er en manifestasjon av Guds uendelige nåde, som forsoner, forvandler og myndiggjør dem som tar del i det (ibid:26).

Historien fra Apostlenes gjerninger, om hvordan Den Hellige Ånd ble sendt, og forvandlet de redde disiplene til modig å gå ut for å forkynne, viser hvordan Gud utruker til tjeneste i hans nåde. Ånden inkluderer alle, til og med unge mennesker, slaver og slavekvinner (jfr. Apg. 2,17-18), og viser med dette en forakt for inngrodde mønstre. Måten Den Hellige Ånd kommer til alle på, er med på å videreføre hvordan Jesus ofte snudde opp ned på rangstiger og gav stemme til dem som det ble forventet at ikke sa noen ting.

Ved Den Hellige Ånd lærer vi at inkludering er en grunnleggende dimensjon ved all diakonal praksis. Gjennom dåpen blir vi alle myndiggjort av Den Hellige Ånd, til å ta del i Guds store fellesskap, og der også små barn tas med i trosfellesskapet. Denne rausheten og radikale åpenheten gjøres mulig gjennom Ånden (ibid:26).

Videre har vi alle vår plass på Kristi legeme. Paulus' sammenligning av menigheten og alle kristne som lemmer på en kropp viser at alle har sin plass, med sine oppgaver og nådegaver. Ingen er viktigere eller riktigere enn noen annen, vi er alle en del av fellesskapet. Vi utrustes med ulike gaver til vår tjeneste og representerer sammen et helhetlig fellesskap i Jesus Kristus (ibid:27).

Den allmenne diakonien kommer til uttrykk i mange hverdagsituasjoner, der vi som medmennesker blir utfordret til å møte små og store kriser i våre liv. Som en del av de troendes diakoni, utløst gjennom Den Hellige Ånd er vi alle utrustet til denne tjenesten som møter oss. Luthers lille katekisme sier: *"...Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet, opplyst meg, helliggjort meg og holdt meg fast i den sanne tro. På samme måte kaller han hele den kristne kirke på jorden og bevarer den hos Jesus Kristus i den felles kristne tro"*.

3.1.2 Diakoniforståelsen i Plan for diakoni 1988/1997 og 2007

Diakonien kontekst er ikke konstant, men i stadig endring. Dette gjør at også diakonibegrepet endrer seg, og vil fortsette å endre seg, ettersom konteksten forandrer seg. Som sagt innledningsvis i kapittelet forstår Den norske kirke seg som en tjenende kirke, Kirkemøtet i 2004 vedtok at kirken skal

være "en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". Dette fikk igjen betydning for diakonibegrepet innenfor Den norske kirke.

I 1988 vedtok Kirkemøtet Plan for diakoni for Den norske kirke. Denne planen definerte kirkens diakoni på denne måten:

"Med diakoni forstås kirkens medmenneskelige omsorg og fellesskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød".

Selv om diakoni best karakteriseres som handling, trenger den også i noen tilfeller å forklares eller beskrives med ord. En definisjon av hva diakoni er kan være med på å utdype kirkens diakonale dimensjoner. Den kan også være med på å sette rammer og grenser for et arbeidsfelt, forklare innhold, bakgrunn og begrunnelse, og som kan redegjøre for målsettinger for arbeidet som gjøres (Nordstokke 2002:18).

Diakonidefinisjonen fra 1988 kan deles i tre hoveddeler. Referansen til kirkens oppdrag gitt gjennom Jesu sendelse av disiplene i Joh. 20,21; *"Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere"* kan sees på som den første. Derneft får vi en beskrivelse av det diakonale arbeidet; omsorg for medmennesker og fellesskapsbyggende arbeid (ibid:18). Tilslutt får vi senere i dokumentet en oversikt over de fire sentrale diakonale områdene; materielt livsgrunnlag og sosial rettferdighet, kontakt og fellesskap, sjelesorg og helse- og omsorgsarbeid. Målet for arbeidet skal være *at "alle mennesker skal ha det de trenger for å leve et menneskeverdige og meningsfullt liv"*. Dette er noe diakonien utfordres på og som ligger til grunn for denne tjenesten (ibid:19).

Sentrum for denne diakonidefinisjonen er mennesket, både som mottaker og utøver av det diakonale arbeidet. Den nye diakoniplanen søkte å endre dette og utvide perspektivene for diakonien, ettersom man så at forståelsen for diakoni har endret seg i kirken i løpet av de siste 20 år (Jordheim 2009:14).

Som sagt, vedtok Kirkemøtet i 2004 å definere seg selv som en tjenende kirke. Dette ble tatt med inn i den nye Plan for diakoni i Den norske kirke, som ble vedtatt på Kirkemøtet i 2007, med virkning fra 1. januar 2008. Planen sier innledningsvis også at *"diakonien er et kjennetegn ved kirkens samlede oppdrag. Den preger fellesskapet og den enkeltes liv"* (2008:9). Med planen fikk vi også en ny definisjon på diakoni:

"Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet".

Hovedtanken bak den nye diakonidefinisjonen var et ønske om å komme bort fra tanken om at det er de sterke givene "vi" som hjelper de nødlidende og trengende mottakerne "de". Rammen for diakonien er at vi er likeverdige individer som alle trenger hverandre i et inkluderende fellesskap. I det diakonale fellesskapet er alle like, i og med at vi alle er skapt av Gud. Noen ganger er vi sterke og kan bære andre, mens neste gang er det oss selv som trenger å bli båret. Dette forandrer uansett ikke vår verdi som mennesker, den er uforanderlig, selv om behovet for hjelp kan endre seg (Jordheim 2009:14).

Selv om formuleringen "mennesker i nød" er borte fra den nye definisjonen, betyr ikke dette at man skal slutte å hjelpe dem som trenger det aller mest. Diakonien skal alltid ha "disse mine minste brødre" i tankene gjennom arbeidet. *"Diakonien har et spesielt ansvar der få eller ingen bryr seg"*, slår planen fast (2008:7). Det blir derfor viktig for det diakonale arbeidet å sørge for å avdekke årsakene til at mennesker er i nød, sånn at man kan arbeide for å endre urettferdige samfunnsstrukturer, og på den måten gi muligheter for nye og bedre liv (Jordheim 2009:14).

Den nye diakoniplanen ønsker gjennom sin nye definisjon å sette fokus på to nye hovedområder for arbeidet; kamp for rettferdighet og vern om skaperverket. Disse henger tett sammen, da urettferdighet ofte henger sammen med maktmisbruk og makthaveres utnyttelse av ressurser. Diakonien skal ikke bare være den snille, vennlige omsorgen, men må også tørre å heve stemmen på vegne av de fattige, utstøtte, og "stemmeløse". På samme måte må vi verne om skaperverket vi på vegne av Gud er satt til å passe på og forvalte.

Fra å ha et antroposentrisk utgangspunkt for diakonien i den gamle planen, har den nye definisjonen flyttet fokuset for diakonien til å gjelde tjeneste for både medmennesket og skaperverket, i tillegg til at det er en tjeneste for Gud (ibid:15).

3.1.3 Internasjonal diakoni

Fra starten av var internasjonal diakoni et begrep som tyske hjelpearbeidere brukte for å beskrive sitt engasjement overfor avkolonialiserte stater på slutten av 50-tallet. Denne formen for utviklingshjelp skulle med denne betegnelsen skille seg fra andre former for hjelp, særlig i forhold til misjon og annet sekulært hjelpearbeid. Begrepet internasjonal diakoni viste en endring av tankegangen rundt diakonien. Den skulle ikke lenger bare handle om veldedighet og hjelp av fattige og syke innenfor eget lands grenser, men også gjelde moderne utviklingshjelp på tvers av landegrenser (Tønnessen 2006:235). Man kan se på begrepet internasjonal diakoni som et forsøk på å drive en form for kirkelig virksomhet som er mer enn offentlig hjelpearbeid, men samtidig mindre enn misjon (ibid:236).

Internasjonal diakoni finnes i utallige former og utgaver. "Den internasjonale diakonien ønsker å fremme rettferdighet, fred og respekt for skaperverket", sier Kjell Nordstokke i boken "Det dyrebare mennesket" (2002:18). Den internasjonale diakonien blir utført gjennom ulike former for solidaritetsarbeid, for eksempel prosjekter og bistand. Et av mange slagord som passer for denne typen diakoni er "å tenke globalt og handle lokalt" (ibid:18).

Internasjonal diakoni finnes i mange forskjellige land over hele verden, med et mangfold av oppgaver og i mange ulike former. Det kan være brønnboring i Zambia for å gi innbyggerne tid til utdanning og jobb istedenfor å hente vann kilometer unna hjemmet, teltleire for jordskjelvføre på Haiti, temakvelder om HIV/AIDS i Malawi arrangert av ungdomsledere i en lokal menighet, eller økonomisk støtte til kvinner i en landsby 2500 meter over havet i Guatemala som ønsker å bygge et veksthus (jfr. Nordstokke 2009:69).

Felles for den internasjonale diakonien er derimot at den holder kirkelige aktører og kirkelig engasjement sammen, både lokalt og internasjonalt, den arbeider på tvers av landegrenser, sosiale grenser og på tvers av ulike kulturer. Et annet kjennetegn er at uansett hvilken form den tar, søker den internasjonale diakonien alltid å avhjelpe nød og bistå mennesker som er rammet av urett, og tar på seg og møter påtrengende utfordringer. For det tredje er dette en type aktivitet som trenger og krever organisering og tilrettelegging (ibid:69).

Som sagt innledningsvis er man som kristen en del av det store kristne fellesskap som utgjør den verdensvide kirke. Dette gjør den internasjonale diakonien til en del av vår kirkes diakoni også her i Norge, i og med at vi sier at diakoni er en integrert del av vår kirke. Det betyr også at hele kirkefellesskapet har del i det samme ansvaret og oppdraget, uansett om man er en stor eller liten kirke eller menighet (ibid: 74). Denne måten å tenke på har gitt oss det mangfoldet og økumeniske samarbeidet vi ser innenfor den internasjonale diakonien i dag. Den internasjonale diakonien ønsker å avhjelpe nød, og stå side om side med mennesker som blir behandlet urettferdig.

Dette sier også vår Plan for diakoni i Den norske kirke noe om;

"Vi kan ikke stille oss likegyldige til mennesker som kjemper for livet. I denne kampen må vi stå på rettferdighetens og solidaritetens side sammen med dem"(Kirkerådet 2008:23).

3.2 Diakoni i kontekst

I 2004 gav Det Lutherske Verdensforbund ut dokumentet "Misjon i kontekst". Dokumentet var ment som et bidrag fra LVF til alle medlemskirkene for forståelsen av misjon og misjonspraksis.

Dokumentet var ment som en hjelp til de lutherske kirkenes forståelse av misjon, og at det skulle kunne være et redskap som kirkene kunne bruke når de "analyserer seg selv og styrker og bekrefter

misjonen i alle sine kontekster”(LVF 2004:7). Dokumentet tar i bruk tre begreper eller dimensjoner; forvandling, forsoning og myndiggjøring.

Disse begrepene ble brukt videre, da LVF i 2009 (til norsk i 2010) gav ut dokumentet ”Diakoni i kontekst”. Dette dokumentet var, på samme måte som ”Misjon i kontekst”, ment som en hjelp til verdens lutherske kirker for forståelsen av kirkens diakonale oppdrag og diakonal praksis. Begrepene kan sees på som tolkningsnøkler for å forstå både misjon og diakoni. De er nyttige for diakonien på den måten at de peker ut retningen for det diakonale arbeidet. Man skal ikke tenke at det ene fører til det andre, og det andre til det tredje, men ”bør oppfattes som parallelle og interaktive prosesser som alle har sitt utspring i Guds nådige omsorg for skaperverket, og i Guds frelseshandling i Jesus Kristus” (Nordstokke 2010:9). Begrepene er heller ikke ment å utelukke andre, men må også sees i sammenheng med andre viktige begreper, som for eksempel helbredelse, veiledning og støtte (ibid:9).

Dokumentet slår fast at diakoni er selve kjernen av hva det vil si å være kirke, en viktig del av kirkens og menighetenes helhetlige vesen, og ikke en tjeneste som ligger på utsiden av kirkens ”egentlige” oppdrag, å forkynne evangeliet gjennom ord og sakrament. Diakonien krever handling og forener kirken, og kan ikke bare komme til syne gjennom den spesialiserte diakonien (LVF 2010:5).

”Diakoni i kontekst” har hatt mye å si for diakoniforståelsen i Den norske kirke de senere år. Hovedtanken i dokumentet om at diakoni er en integrert del av kirken har kommet til syne gjennom de siste års diskusjoner på Kirkemøtet, særlig i forhold til innføringen av ny Plan for diakoni og forholdet mellom de vigslede tjenestene i kirken.

Videre i dette kapitlet vil jeg nå redegjøre for ”Diakoni i kontekst”s begreper (tolkningsnøkler), eller dimensjoner; forvandling, forsoning og myndiggjøring. Som sagt tidligere så peker LVF-dokumentet ”Misjon i kontekst” på disse tre dimensjonene og sier at de ”gjennom syrer alle misjonsforsøk og byr på kriterier når kirken skal vurdere sin trofasthet mot Kristus som har sendt den til verden” (Misjon i kontekst 2004:32). Dimensjonene gjenspeiler vår tro på den treenige Gud; Gud som skaper, forløser og livgiver. De forsterkes også i forståelsen av Jesus Kristus og hans liv og lære, gjennom inkarnasjonen, døden på korset og oppstandelsen fra de døde (ibid:31).

Som en del av kirkens helhetlige oppdrag er disse begrepene også viktige for diakonien. De viser en retning for det diakonale arbeidet, men sier også noe om hvilke verdier det styres av (Nordstokke 2010:43).

3.2.1 Forvandling

Forvandling er endring. Hver dag utsettes vi for påvirkning utenfra og innenfra, som både brått og over tid forandrer og endrer oss. Bibelen sier at forvandling er en endringsprosess som aldri tar slutt. Den pågår hver dag og alle dager, gjennom hele livet (Misjon i kontekst 2004:31). Livene våre går igjennom en forvandlingsprosess, der forhåpninger, ideologier, strukturer og verdier endres. Forvandling er også en *”vedvarende prosess der man forkaster alt som vanhelliger livet og gjør det umenneskelig, og samtidig holder fast på det som bekrefter livets hellighet og den enkeltes gaver, og fremmer fred og rettferdighet i samfunnet”* (ibid:31).

Forvandlingen gjør noe med alle som er en del av den. Den engasjerer oss og endrer oss. På den måten kan den diakonale forvandlingen være med på å endre og overkomme ovenfraognedholdninger, der noen blir kategorisert som mottakere og andre som givere av hjelp. Ingen kommer unna den menneskelige sårbarheten, alle vil på et eller annet tidspunkt ha behov for hjelp. Da er det viktig å skape rom for medvandring og gjensidig omsorg. Diakonien har ikke bruk for hjelpersyndromer, eller praksiser og holdninger som skaper skille mellom *”oss”* og *”dem”*. (Nordstokke 2010:44).

Forvandling er ikke noe stillestående eller noe som avsluttes, men en pågående prosess. På samme tid kan man også si at forvandlingen søker å oppnå bestemte mål, å komme fram til en ny og bedret situasjon, der mennesker blir verdsatt og respektert og har like rettigheter. Sett fra et teologisk perspektiv er forvandlingen en påminnelse om Guds stadige fornyelse av sitt skaperverk. Som kristne er vi en del av dette skaperverket, og får del i hver nye dag som er full av Guds evige nåde. Som takk for den gaven skylder vi å gjøre rett overfor hverandre og ikke godta at urettferdighet eksisterer.

3.2.2 Forsoning

Forsoning for kristne handler om Gud, hans forhold til oss mennesker og det han gjør for å gjenopprette vår relasjon til ham. Som en del av den kristne kirke er det vår oppgave å ta del i denne gjenopprettningstjenesten, ved å be mennesker om å la seg forsones med Gud og med hverandre.

Det betyr at forsoning både handler om å gjenopprette vårt (og andre menneskers) forhold til Gud, og også en forsoning mennesker i mellom. Ved å forsones med Gud blir vi forvandlet og myndiggjort, og sendt ut til diakoni. Jesus var den første diakon, som gjennom sin tjeneste på jorden viser oss at vi skal stå på de fattiges og undertryktes side, stå opp for dem som ikke kan snakke for seg selv, forsvare de forsvarsløse og kjempe for rettferdighet for alle mennesker. Forsoningens tjeneste handler også om Guds tilgivelse og løfte om et nytt liv. Gud har forsonet verden med seg selv gjennom Jesus Kristus (ibid:45).

Forsoning kan bety nye relasjoner og nye muligheter til å komme videre i livet. Da er det viktig at forsoningen åpner for at nye fortellinger kan fortelles, og at alle får en mulighet til å fortelle sin historie. Der vold og undertrykkelse har skjedd er det viktig at også ofrene får sin sjanse til å fortelle, slik at hele fortiden blir belyst og forsoning kan skje på alles premisser. For at sannheten skal kunne komme fram er det viktig å skape omgivelser som er basert på trygghet, fortrolighet og gjensidig respekt. Dette gjelder kanskje særlig i tilfeller der kvinner kommer med sine historier, som ofte opplever å ikke bli trodd eller å bli brakt til taushet.

Forsoning knyttes sammen med forvandling og forandring. Å forsones med noe betyr så mye mer enn å fjerne lidelser eller å omvende overgripere og undertrykkere. Forsoning skal aldri føre mennesker tilbake dit de var, forsoning skal føre mennesker videre til nye steder og hjelpe dem til å kunne leve i fornyede relasjoner (ibid:45).

3.2.3 Myndiggjøring

Et av diakoniens mål er å gi mennesker verdigheten tilbake. Verdiggjøring kan sees på som et parallellbegrep til myndiggjøring. Å myndiggjøre, eller verdiggjøre, mennesker handler om å la dem få være subjekter i egne liv, både i kirken og i samfunnet (ibid:46).

Myndiggjøring springer ut fra skapelsen, og at ethvert menneske er skapt i Guds bilde. Med det følger evner, muligheter, ferdigheter og rett til et verdig liv, uavhengig av hvordan den sosiale statusen er på det nåværende tidspunkt. Videre ble det gitt et løfte til oss i pinsen: *"Dere skal få kraft når Den Hellige Ånd kommer over dere, og dere skal være mine vitner...helt til jordens ender"* (Apg. 1,8). Dette er historien om hvordan disiplene ble forvandlet og myndiggjort til å gå ut og forkynne budskapet om Jesus Kristus til hele verden. Gud myndiggjorde disiplene gjennom kraften fra Den Hellige Ånd, sånn at de videre kunne myndiggjøre andre i Guds navn.

Dem verden setter lavt, setter Gud høyt, jfr. Dommen i Matt. 25; *"Det dere gjorde mot en av disse mine minste brødre, gjorde dere mot meg"*. På bakgrunn av dette skal diakonien hjelpe til med å løfte fram og utruste dem som ikke blir sett eller hørt. Det betyr igjen at det må settes i gang diakonale tiltak som styrker menneskers verdighet, og er med på å myndiggjøre dem (ibid:46).

Når mennesker får sin verdighet tilbake, og blir myndiggjort i sine liv, betyr det alltid et maktskifte. Skjev maktfordeling må endres, og makthavere må stå til rette for sin omgang med makten. I disse tilfellene skal diakonien være en kritisk røst, som adresserer disse utfordringene. Dette gjelder like mye i relasjoner mellom mennesker og i samfunnet, som innenfor kirkens egne rekker.

For kirken er "de nødlidende" ikke bare mennesker som har mistet sine eiendeler, økonomiske goder eller sosial status, men også mennesker som har emosjonelle, relasjonelle, mentale eller åndelige

behov. Diakonien har et ansvar for å avhjelpe alle typer nød, å være medvandrere med dem som trenger hjelp. Medvandring kan være med på å bygge broer mellom brutte relasjoner, eller finne nye veier som kan gi nye muligheter og skape gjensidig solidaritet (ibid:47).

3.2.4 Spiraler av håpløshet og av håp

Diakonien endrer seg gjennom generasjoner, mye fordi samfunnet den er en del av er i stadig endring. Det kan være på grunn av utfordringer knyttet til sosiale, politiske, religiøse, økonomiske eller kulturelle dimensjoner ved samfunnet (Nordstokke 2010:16). Måten diakonien tolkes i samfunnet kan også være årsaker til endringene som skjer.

På de fleste steder i verden har globale forandringer og utvikling innvirkning på det diakonale arbeidet. Også på lokalt eller regionalt plan får utvikling konsekvenser for det som skjer av diakonalt arbeid. Økende fattigdom blir en utfordring for det globale Sør, når man ikke lenger kan være like trygg på særlig økonomisk støtte fra samarbeidspartnere i Nord (ibid:17).

Diakonalt arbeid bør fungere lokalt, uten for sterk avhengighet av hjelp utenfra, og være mer rettet inn mot lokalsamfunnene. Lokalt har fattigdommen sin spesielle form og bakgrunn. Det kan være korrupsjon, svakt styresett, etniske konflikter eller borgerkrig som legger ytterligere steiner til byrden for mennesker som allerede lever livene sine i fattigdom. På den annen side er dette faktorer som kan være med på å styrke og fornye det lokale diakonale engasjementet, for videre å kunne vise omsorg for fattige og undertrykte og jobbe med å løfte frem verdigheten i deres liv og forsvare deres rettigheter (ibid:18).

Denne måten å presentere det globale (og lokale) samfunnet på kan sees på som at noen lever i en spiral av håpløshet. Erfaringen man gjør seg på sosiale, politiske og ideologiske plan henger sammen med vanskeligheter, problemer og lidelser man opplever på det individuelle plan. Man kan føle seg maktesløs og utrygg, og på den måten blir ikke følelsene bare bekreftet, men også på mange måter styrket (ibid:19).

Kutt i velferdsordninger, nedskjæringer i subsidier til landbruket eller andre tiltak for å spare penger, rammer alltid hardest hos dem som har minst. Ideologisk sett blir slike tiltak forklart som "nyliberalisme" eller at denne typen ordninger er alt for kostnadskrevenende til å kunne opprettholde en god nasjonal økonomi (ibid:19/20).

En økende individualisering av samfunnet, der hver mann søker det som er best for en selv og kun skal være ansvarlig for ens egen fremtid, fører igjen til økende privat velstand og svekkelse av offentlige institusjoner (ibid:20).

Dessverre finnes det mange mennesker som ikke har denne muligheten til å skape seg et godt liv. Om det er personlige, kulturelle eller økonomiske årsaker, eller helst en blanding av disse, som står i veien for tilgang til felles goder og rettigheter, ser man like fullt at det er problematisk for dem det gjelder. Dette fører igjen til økt marginalisering av allerede vanskeligstilte mennesker. Spiralen av håpløshet legger ikke bare nye byrder opp på de som allerede finnes, men skaper i tillegg en slags sentrifugal kraft som gjør at de allerede marginaliserte dras enda lenger ut mot samfunnets ytterkanter. Dette er med på å frata mennesker selvfølelsen, og utestengelsesmekanismer forsvares på det ideologiske plan (ibid:20).

Å bare beskrive virkeligheten fra et negativt utgangspunkt kan fort bli en for ensidig tolkning av den verden man lever i. Mange mennesker opplever, på tross av marginalisering og lidelse, at livet også inneholder erfaringer av kjærlighet, godhet og relasjoner som kan skape grobunn for håp og tro på forandring og en bedre fremtid. Man har også sett at det er fullt mulig å bryte ut av håpløshetsspiralen, og man kan starte på hvilket som helst nivå, enten det politiske, det ideologiske, det sosiale eller det individuelle plan. Da arbeidet med kampen mot apartheid startet, så man at ulike aktører fant ulike innfallsvinkler til sitt arbeid og engasjement (ibid:20).

Vi lever alle med en eller annen relasjon til hverandre og til fellesskapet, enten det er snakk om annen familie, naboer, kollega på arbeidsplassen, venn eller som deltaker i det sivile samfunn. Disse relasjonene en person har til andre er med på å definere ens egen identitet. I afrikansk sammenheng bruker man gjerne begrepet *ubuntu*. Erkebiskop Desmond Tutu forklarer *ubuntu* med individuell trygghet, fordi man vet at man er en del av en større helhet. Det vil igjen si at om en persons integritet og verdi blir kompromittert, gjelder det da alle som helhet (ibid:20).

Tidligere president i Sør-Afrika, Nelson Mandela, forklarer *ubuntu* på denne måten:

"En som er på reise gjennom et land, kan stanse i en landsby og trenger ikke å spørre om mat eller vann. Så snart han stanser, vil folk gi ham mat og varte ham opp. Dette er et aspekt ved ubuntu, men begrepet har også andre aspekter. Ubuntu betyr ikke at folk ikke skal ta tak i sitt eget liv. Spørsmålet er: Har du tenkt å gjøre dette for at fellesskapet omkring deg skal utvikle seg til det bedre?" (ibid:20).

Mandela prøver altså å si at selv om *ubuntu* alltid knytter mennesker sammen gjennom ulike relasjoner på en god måte, så betyr det ikke at man skal utnytte dette fellesskapet til egen fordel. Alle har ansvar for egne liv, men skal også hele tiden sørge for at fellesskapet utvikles og blir bedre.

Ubuntu-begrepet kan fort bli en romantisert måte å se på samfunnet på, og kan kritiseres for ikke å ta innover seg hvor rå og brutal virkeligheten er for mennesker i store deler av verden. Allikevel ser

man at begrepet er positivt i den forstand at det preges av et holistisk menneskesyn. Det viser også hvor viktig det er at man knyttes sammen med andre, for på den måten å holde liv i håpet om en bedre fremtid (ibid:20).

Det holistiske omsorgsperspektivet i ubuntu kan beskrives som en håpsspiral, der utgangspunktet er at ulike dimensjoner og relasjonene mellom dem bekrefter den menneskelige verdigheten. Disse dimensjonene er politiske, ideologiske, sosiale og individuelle, og alle er med på å skape en helhet og et fellesskap (ibid:21).

Den politiske dimensjonen ved håpsspiralen er avhengig av delaktige og visjonære samfunnsdeltakere, som har ønsker og håp for en bedre fremtid, og som arbeider for å endre urettferdige samfunnsstrukturer. Sosiale samfunnsaktører som arbeider nedenfra, er gode eksempler på endrings- og handlingskraft som hjelper mennesker til å delta i politiske prosesser og som er med på å styrke demokratiske strukturer. Denne dimensjonen henger nøye sammen med den ideologiske dimensjonen, som definerer hva som er rett, godt og sant. For å endre destruktivitet og nedbrytning av mennesker og sivile samfunn trengs ideologier som fremmer solidaritet, rettferdighet, fred og omsorg for alt det skapte. Når man går videre til den sosiale dimensjonen viser denne på hvilken måte og i hvilken grad enkeltmennesket får mulighet til å delta i fellesskapet, ut fra sine egne forutsetninger og eget engasjement. Om ikke alle har mulighet til å delta på lik linje, kan ideologier raskt bli totalitære. Å skape rom for at alle skal ha mulighet for deltakelse på egne premisser, er ikke et problem dersom det på den sosiale arenaen skapes mekanismer og holdninger som er med på å inkludere og myndiggjøre mennesker, uten at individuelle forskjeller kompliserer, men heller muliggjør endring (ibid:21).

”Diakonien utfordres av håpløshetsspiralen” sier Diakoni i kontekst, men vil gjennom sitt arbeid og handling styrke håpet og muligheten for forandring til det bedre for mennesker. Diakoni er medvandring, når mennesker flytter seg fra ett nivå til ett annet, i håpet om å bli forvandlet, forsonet og myndiggjort (ibid:21). Håpet er en kraft som knytter mennesker til livet og motivasjonen om å overkomme vansker og overvinne hindringer. Håpet gir mulighet for forandring, vekst og utvikling (Jordheim 2009:26).

3.3 Rettferdighetsperspektivet

3.3.1 Rettferdighetsbegrepet

Rettferdighet er et begrep de aller fleste kjenner, og har en forståelse av hva betyr. At noe skal være rettferdig ligger dypt i oss, og er noe man lærer allerede fra barnsben av. Barnehage – og skolebarn vet veldig godt når noe er rettferdig, eller i motsatt fall når noe er urettferdig. Alle må få like mye

brus eller is i barnebursdagen, eller alle må vente pent i rekka til det er deres tur.

Rettferdighetsbegrepet er et allment begrep, som har gyldighet i mange sammenhenger. I rike samfunn finner man også dem som lever i en utsatt situasjon, og som føler at de blir behandlet urettferdig. Man kan svært enkelt si at rettferdigheten er allemannseie (Johannessen 2009:120).

For diakonien og kirken er det også mulig å fylle rettferdighetsbegrepet med innhold. Engasjementet for rettferdighet er integrert i diakonien, ikke bare på et overordnet nivå, men i forhold til svært konkrete og jordnære tiltak, som for eksempel å delta på Kirkens Nødhjelps fasteaksjon, TV-aksjonen, eller å avholde gudstjenester med fokus på verdens urettferdighet (jfr. Plan for diakoni 2008:16).

Kirken og diakonien kan, og bør, engasjere seg overfor mennesker som behandles urettferdig, men skal ikke ta hevd på rettferdighetsbegrepet. Å møte og bekjempe urettferdighet krever samarbeid, også med aktører utenfor det kirkelige fellesskapet, både organisasjoner, institusjoner, offentlige instanser og andre religiøse grupperinger (Johannessen 2009:120).’

Rettferdighetens ”røtter” ligger både i den allmenne bruken, via den greske filosofiske tradisjonen, og den kristne, fra den jødisk-kristne religiøse forankringen. Denne ”samtidigheten” er viktig, og gir begrepet en fordel og styrke (ibid:121). Disse røttene er det viktig å holde fast ved, i og med at man i dag spør seg om begrepet lenger har noen gyldighet, fordi det blir brukt i så mange ulike, og noen ganger motstridene, sammenhenger. Noe som er med på å komplisere bildet ytterligere er at det finnes så mange forskjellige typer rettferdighet. Det kan være snakk om rettferdige mennesker, rettferdige framgangsmåter eller prosedyrer, bytter mellom privatpersoner, eller på prinsippnivå, som at kvinner og menn skal kunne få lik lønn for likt arbeid. På et høyere nivå blir rettferdighetsbegrepet brukt om at stat, myndighet og offentlige instanser skal fordele goder og plikter likt og rettferdig mellom mennesker. At rettferdighetsbegrepet blir brukt i så mange ulike sammenhenger fører til en diskusjon om det finnes en ”kjerne” i rettferdighetstenkningen. Tanken om at ytelse og gjenytelse henger nøye sammen i fordelingen av goder, fører til uttrykket ”enhver skal ha det som tilkommer en”, eller ”man høster som man sår”. For å problematisere kan man da stille seg spørsmålet: ”Hva da med dem som fra naturens side er svakere utrustet enn andre og ikke greier å leve opp til samme standarder for ytelse? Hva er da rettferdighet for dem?” (ibid: 121/122).

To rettferdighetstenkere

Den greske filosofen Aristoteles mente at et kjennetegn ved dyden rettferdigheten er at den er rettet mot andre, i motsetning til andre dyder som oppfylles ved personlig perfeksjon. Rettferdigheten oppstår i et menneskes relasjon til et annet, og Aristoteles anser rettferdighet for å være den fremste av alle dyder. Det vil si at et rettferdig menneske bringer noe godt til andre, enten det er en leder eller kollega. Aristoteles presenterer også et likhetsprinsipp, der like parter behandles likt. Det betyr

at han tar høyde for at det finnes forskjeller mellom ulike grupper, som for eksempel menn og kvinner, slaver og frie, innvandrere og borgere. Allikevel kan man ikke si at Aristoteles' prinsipp bygger holdninger som skaper vilje til utjevning, eller et engasjement for likestilling som løfter frem de svake (ibid:125/126).

I nyere tid har John Rawls og hans "A theory of justice" vært (kanskje) det viktigste bidraget til rettferdighetsteorien siden Aristoteles' Nikomakiske Etikk. Rawls presenterer anliggender som er teologisk relevante når man snakker om rettferdighet og diakoni. Johannessen presenterer noen prinsipper som er viktige i denne sammenhengen i sin artikkel "Rettferd som bryr seg" fra boken "Diakoni – en kritisk lesebok": Frihetsprinsippet og prinsippet om sosiale og økonomiske ulikheter. Frihetsprinsippet innebærer at alle har samme krav på et tilfredsstillende sett av grunnleggende rettigheter, som politisk frihet, tankefrihet, ytringsfrihet, samvittighetsfrihet, forsamlingsfrihet, stemmefrihet etc. Frihetene krever et bestemt samfunn, der demokrati råder og alle har rett til å få sin stemme hørt (ibid:127). Prinsippet om sosiale og økonomiske ulikheter deler Rawls i to, som for det første gir oss underprinsippet om sjanselighet, der han sier at de sosiale og økonomiske ulikhetene som finnes må være knyttet til sosiale posisjoner, stillinger og yrker og at disse må være likt tilgjengelig for alle. Meningen er at alle skal ha lik mulighet for for eksempel utdanning eller lik tilgang på omsorgs- og helse tjenester. Det andre underprinsippet handler om forskjeller. Rawls mener at dersom det oppstår sosiale og økonomiske ulikheter må alltid de dårligst stiltes kår fremmes. Det vil i prinsippet si at forskjellsbehandling i noen tilfeller er moralsk påkrevd.

Johannessen har kalt Rawls' forskjellsprinsipp det diakonale prinsipp, fordi diakonien alltid må søke å stå på de utsatte og truedes side (ibid:127).

Den teologiske og diakonale rettferdigheten

Basisen i den kristne tro, er troen på Guds rettferdighet. Dette gir et grunnleggende utgangspunkt for troen på at Gud er verdens skaper, og at han styrer og opprettholder sitt skaperverk som en rettferdig hersker. Gud er dommer over verden, og det er derfor viktig å få stadfestet at han er en rettferdig dommer, som Abraham poengterer i 1. Mosebok; "*Han som er hele jordens dommer, skulle ikke han gjøre det som rett er?*" På samme tid er Gud lovgiver, og gir menneskene rettferdige lover de skal etterfølge. Sist, men ikke minst er Gud forsvarer for de utstøtte og lidende. Rettferdigheten skal særlig gjelde dem som er dårligst stilt og som har minst (ibid:129/130).

I Det nye testamentet, og spesielt i skriftene til Paulus, finner vi et hovedfokus på rettferdiggjørelsen; Gud, i sin nåde og godhet regner menneskene som rettferdige for Jesu Kristi skyld. Rettferdigheten for Gud og rettferdigheten i de medmenneskelige relasjoner må skjernes fra hverandre, samtidig som de henger veldig tydelig sammen med hverandre. Man kan vanskelig være rettferdiggjort av nåde, og

nådeløs mot sin neste. Den som er rettferdiggjort ved troen på Jesus Kristus, regner man med at lever et liv som reflekterer den samme troen (ibid:131). Rettferdighet henger på mange måter sammen med kjærlighet og barmhjertighet, og gir en retning på rettferdighetsengasjementet. Både Jesus Kristus og Paulus åpner, på samme måte som Rawls, for forskjellsbehandling, der den svakeste alltid skal løftes frem og på ingen måte defineres ut av fellesskapet. All forskjellsbehandling skal ha som mål å sørge for den som er dårligst stilt og har det vanskeligst (ibid:133).

Ved å bygge bro mellom den allmenne og kirkelige rettferdighetstenkningen, kan diakonien bidra med et stort engasjement for rettferdigheten, og samtidig forplikte seg på å engasjere seg i diskusjonen rundt en rettferdig behandling av samfunnets aller svakeste. Troende mennesker er med sitt moralske engasjement, følsomhet for urettferdighet og spesielle motivasjon, et viktig bidrag inn i kampen for rettferdighet (ibid:135). Plan for diakoni slår fast:

”Alle mennesker har rett til å leve et menneskeverdig liv. Vi kan ikke stille oss likegyldige til mennesker som kjemper for livet. I denne kampen må vi stå på rettferdighetens og solidaritetens side sammen med dem” (2008:23).

3.3.2 Profetisk og politisk diakoni

Oversettelsen av det greske og bibelske ”diakonia” til ”ydmyk tjeneste” henger sammen med den individuelle fromheten og pietistiske spiritualiteten som den diakonale bevegelsen i Tyskland på begynnelsen av 1800-tallet sprang ut i fra. Diakonisser og diakoner ble vigslet inn i en tradisjon av ydmyke tjenere, enten de skulle arbeide ved diakonale institusjoner eller i menigheter. Å gå inn i arbeid med fattige mennesker med en ydmyk holdning kan helt klart være en fordel, da det hjelper en til å se verdier og holdninger hos dem en møter på en god måte. Noen ganger ble det også skapt et inntrykk av at selve diakonien skulle være ydmyk og underdanig, for på den måten å unngå å provosere eller å blande seg inn i politisk kompliserte saker (Nordstokke 2010:81).

Som nevnt tidligere, har denne måten å tolke diakonia – begrepet på endret seg i løpet av de siste tiårene. Nyere bibelforskning har kommet fram til at begrepet ikke henviser til den ydmyke tjenesten eller tjeneren, men heller en viktig oppgave betrodd av en viktig myndighet. Når begrepet brukes i Det nye testamentet henviser det oftest til en tjeneste eller er knyttet sammen med Jesus og hans oppdrag (ibid:81). På bakgrunn av dette har man, særlig i økumeniske kretser blant kristne i Sør, utviklet tanken rundt profetisk diakoni. Dette gjelder også blant lutheranere, og LVF har avholdt en egen konsultasjon i 2002, med profetisk diakoni som tema (ibid:82).

Profetisk diakoni handler, i all hovedsak, om å lytte til dem som lider og trenger hjelp på en eller annen måte. LVFs generalforsamling i 1990 slo fast hvor viktig det profetiske vitnesbyrd er i kampen for de marginaliserte og stemmeløse;

”Profetisk vitnesbyrd, i lydighet mot Guds ord, innebærer konfrontasjon med visse samfunnsverdier, spesielt de som fremmer avgudsdyrkelse der man søker å realisere seg som menneske uavhengig av Gud. Et hvert profetisk vitnesbyrd består i å lytte oppmerksomt til folkets rop og til Guds ord” (ibid:82).

Man snakker noen ganger om profetisk og politisk diakoni som om det skulle være det samme. På mange måter henger de sammen, men må allikevel forstås som to separate begreper. Profetisk diakoni henger sammen med det bibelske uttrykket profeti, og må forstås på bakgrunn av det. *Politisk diakoni* har som oppgave å sette fokus på den politiske dimensjonen ved diakonien. Kirken, og diakonien må ikke være redd for å stå frem i det offentlige rom, og på vegne av ”de stemmeløse” la sin stemme bli hørt (jfr. *advocacy*-begrepet). Om det er nødvendig må også kirken si ifra og stå opp mot urettferdighet. I India deltar kirken i frigjøringskampen av ”de undertrykte”, dalittene, som gjennom kastesystemet lever i den tro at de ikke har samme verdi som andre mennesker og i Latin-Amerika er lutherske kirker involvert og engasjert i arbeidet mot urettmessig utenlandsgjeld. Dette er eksempler på politisk diakoni, der kirken aktivt går inn i arbeid for å endre urettferdige politiske strukturer. Uansett hvilken form den politiske diakonien tar bør man alltid ha sikte på å hjelpe de nødlidende og undertrykte fremfor å skulle forsvare egne interesser (ibid:82/83).

Den *profetiske diakonien* skal også arbeide for å fremme de marginalisertes interesser og kan arbeide for dette på det politiske plan, men den skal alltid legge vekten på det oppdraget og det mandatet Gud har gitt kirken og det diakonale arbeidet. Fra gammel - testamentlig tid har profetier vært guddommelige åpenbaringer gitt profeten; ”Herrens ord kom til meg...”, med et påfølgende gudegitt mandat. Profeten uttalte seg aldri på egne vegne, men på Guds, i håp om å skape endring. Profetiene viser alltid Guds makt over sitt skaperverk, men sier også noe om Hans omtanke og kjærlighet for sitt skaperverk generelt, og menneskene spesielt (ibid:83).

Både profetiene og diakonien arbeider for fornying, endring og å bygge broer for forvandling. ”Evangeliet må”, sa Frans av Assisi, ”forkynnes, om nødvendig med ord”. Evangeliet er handling, gjennom diakonien. Diakonien skal være en stifinner, der muligheten for at forvandling skal kunne skje, alltid utforskes. Profetene var sterke forkjempere for rettferdigheten, og særlig når loven om å tjene sin neste ikke ble oppfylt. Å forsvare rettferdigheten er å være profetisk, derfor skal også diakonien arbeide for å avdekke mønstre og strukturer som bygger opp under urettferdighet (ibid:83).

Profetiene kommer ikke fra kirken, de lyder gjennom kirken. Det vil si at den profetiske diakonien hele tiden må være åpen for Ånden og dens påvirkning, med håp og drømmer om fornying og frelse. Dette henger også sammen med at profetene ofte rettet sitt budskap mot religiøse ledere, siden de like gjerne som andre var involvert i undertrykking og korrupsjon. Å være en stemme på vegne av de stemmeløse handler om å gjøre motstand mot makt og ideologier, dette gjelder også i dag, ved å få kirkens øverste ledelse i tale på vegne av de nødlidende og marginaliserte (ibid:83).

Uten den profetiske røst og diakoni kan kirken fort stivne i troen på at den er "ferdig", at oppdraget er utført. Dette passer ikke sammen med *reformatio continua* – tradisjonen, som minner oss om at kirken hele tiden er i forandring og endring, og at behovet for nettopp dette er evig til stede. Nettopp på den måten kan man bli "frigjort, fornyet og minnet om vårt gudegitte mandat til å være på vei" (ibid:84). Dette mandatet ble gitt kristne fra Gud, gjennom Jesus Kristus: "Som min Far har sendt meg, sender jeg dere" (fra Nordstokke 2011:53).

4. Metode

Teoriene som er presentert i kapittel 3 og empirien som ligger til grunn for kapittel 5, skal dekke relevante områder for drøftingen av problemstillingen i kapittel 6. Dette kapitlet skal presentere den metode som er valgt og som brukes i oppgavens analyse. Oppgavens empiri består i all hovedsak av dokumentanalyse. Det er også i en viss grad benyttet kontaktpersoner, eller informanter, tilknyttet Kirkens Nødhjelps utenlandsavdeling ved hovedkontoret i Oslo og en ressursperson fra region Buskerud og Vestfold. Det er i oppgaven også foretatt en sammenligning og vurdering av dataene som ble funnet i empirien. Dette ble gjort med utgangspunkt i vitenskapsteoretiske kriterier, der reliabilitet og validitet ble nøye vurdert.

4.1 Valg av metode

Ordene vitenskap og forskning gir oss ofte assosiasjoner til laboratorier og mennesker i hvite frakker der eksperimenter utføres. Dette er typisk for den naturvitenskapelige forskningen. Denne forholder seg i all hovedsak til fenomener som ikke snakker eller forstår omgivelsene rundt, og på denne måten blir naturforskeren gjort til en tilskuer av det som studeres. Slik er det ikke med den samfunnsvitenskapelige forskningen. Her lever gjerne forskeren som en del av det samfunnet han eller hun forsker på og i, og må på den ene eller andre måten kommunisere med dem informasjonen skal komme fra. Samfunnsforskningen dreier seg om mennesker, og vi vet at mennesker har egne meninger og oppfatninger om det som skjer rundt dem (Johannessen 2010:31).

I forhold til metodelære i samfunnsvitenskapen ser vi raskt et skille, mellom den kvantitative og den kvalitative metoden. Der den kvantitative metoden tar sikte på å telle fenomener og kartlegge utbredelse, ønsker den kvalitative metoden å si noe om kvalitet eller spesielle kjennetegn på fenomenene som undersøkes (ibid:32).

Kvalitativ metode egner seg best dersom man skal gjøre undersøkelser på felter man ikke er godt kjent med, og som man ønsker å få en grundigere forståelse av. Ettersom jeg i min oppgave ønsker å finne ut av hvordan Kirkens Nødhjelps arbeid kan komme kvinner i fattige land til gode, og empirien i stor grad vil handle om å analysere dokumenter for å finne dette ut, har jeg valgt å bruke den kvalitative metoden i min oppgave.

Fenomenologisk filosofi er læren om "det som viser seg", slik som ting oppfattes av sansene våre eller hvordan ting eller begivenheter framstår for oss (ibid:82). Den fenomenologiske tilnærmingen til kvalitative design handler om å utforske og beskrive erfaringer og oppfattelser mennesker har av et fenomen. Forskeren (meg) ønsker og jobber for å finne en mening med fenomenet "kamp for rettferdighet" og bruker Kirkens Nødhjelps arbeid med kvinner til å forsøke å finne ut av dette. Når det noen har gjort, skrevet eller sagt skal tolkes, må det alltid settes inn i en sammenheng, og ses i lys av den sammenheng den forekommer innenfor (ibid:82). Det er ikke mulig å tillegge noe eller noen mening utenfor sammenheng. Poenget med en fenomenologisk tilnærming til forskningsprosjektet er å få økt forståelse og bedre innsikt i andres verden. For å få dette til må man forstå menneskene, fordi det er menneskene som skaper virkeligheten (ibid:83).

Dokumentene som er valgt i oppgaven får status som kilder eller data for selve undersøkelsen, og dermed blir dokumentanalysen metode for oppgaven (jfr. Repstad 2007:103).

4.2 Utvalg

Utgangspunktet for utvalget av land i dokumentanalysen er problemstillingen for oppgaven. Jeg ønsket å finne mer ut om Diakoniplanens område "kamp for rettferdighet" og internasjonal diakoni, og bruker hvordan Kirkens Nødhjelp jobber i forhold til "gender justice" for å illustrere dette. Jeg tok for meg KNs globale strategiplan, og fant ut at jeg ønsket å se spesielt på land og prosjekter der det jobbes med "women in governance" og "gender-based violence". Innledningsvis i oppgaven viste jeg til undersøkelser og forskning som viser at det veldig ofte er fattige kvinner som utsettes for diskriminering og kjønnsbasert vold. Selv om KN jobber for å sikre både menns og kvinners rettigheter på dette området, har jeg valgt å gå inn og se på hvordan de jobber i forhold til å øke kvinners rettigheter.

Etter at jeg bestemte meg for å undersøke kvinners situasjon i forhold til disse temaene, valgte jeg meg ut land der KN jobber spesielt med dette. Ved hjelp av KNs hjemmesider, og en oversikt over i hvilke land de jobber med ulike fokusområder fant jeg da at Tanzania, Vietnam og Guatemala var aktuelle "kandidater". Dette er land hvor de ulike programmene blir jobbet med på ulike måter, og jeg ønsket at oppgaven skulle vise et mangfold av arbeid utført av Kirkens Nødhjelp. Utvalget av land viser også stor geografisk spredning. Dette var ønskelig for å vise at ulike kontekster krever ulik tilnærming til arbeidet med å styrke kvinners rettigheter.

4.3 Dokumentanalyse

Empirien i denne oppgaven er i all hovedsak basert på dokumentanalyse og litteraturstudier. For å kunne svare på problemstillingen, gjennom en fenomenologisk tilnærming, har det blitt samlet inn en rekke av Kirkens Nødhjelps sentrale dokumenter, i tillegg til landprogram og rapporter, samt annen litteratur som på best mulig måte kan hjelpe til med dette. Dokumentene og litteraturen er valgt på bakgrunn av ønsket om å finne ut mer om virkning og konsekvenser i Kirkens Nødhjelps arbeid for kvinners rettigheter.

4.3.1 Kirkens Nødhjelps sentrale dokumenter

For å få større kjennskap til hvordan Kirkens Nødhjelp arbeider som en diakonal felleskirkelig organisasjon var det viktig for meg å sette meg inn i overordnede dokumenter, som sier noe om dette. Jeg tok for meg Kirkens Nødhjelps Prinsippdokument og Politisk plattform.

Prinsippdokumentet gir en beskrivelse av Kirkens Nødhjelps diakonale utgangspunkt, og sier noe om hva som ligger til grunn for måten deres arbeid blir utført på. Kirkens Nødhjelps visjon er "Sammen for en rettferdig verden" og i dette dokumentet lette jeg etter tanker om hvordan KN tenker å få dette til, særlig med fokus på Kamp for rettferdighet.

Kirkens Nødhjelps politiske plattform er et stort dokument, som gir et bilde av Kirkens Nødhjelps syn på utviklingen i verden, og hvilke utfordringer den står overfor. Plattformen gir også et bilde av hvilken rolle Norge skal ha for å skape en mer rettferdig verden. Jeg fant at ble for omfattende å skulle gjøre en full gjennomgang av i denne sammenhengen. Jeg valgte derfor å kun gå inn på det feltet som omhandler kvinners rettigheter. Her lette jeg etter Kirkens Nødhjelps politiske vinkling på hvorfor arbeidet med å styrke kvinners rettigheter er så viktig.

For å finne ut mer om den praktiske delen av Kirkens Nødhjelps arbeid, har jeg som nevnt tidligere valgt ut tre land der Kirkens Nødhjelp arbeider med å styrke kvinners rettigheter gjennom arbeid med likestilling og kjønnsbasert vold. Kirkens Nødhjelp har på sine hjemmesider en presentasjon av alle landene de arbeider i, og der ligger også landprogrammer for de ulike landene.

Landprogrammene er femårs – strategier som skal synliggjøre organisasjonens mål med arbeidet i

nettopp dette landet. Landprogrammene som ligger ute dekker perioden 2011 til 2015. Kirkens Nødhjelp får mye av sin støtte fra Norad – direktoratet for utviklingssamarbeid. Dette forplikter KN på å sende inn omfattende evalueringer og rapporteringer fra arbeidet som gjøres årlig. Disse finnes både på KNs hjemmesider og hos Norad, under Annual Narrative Reports. Land-planene gir en overordnet beskrivelse av aktiviteter, samarbeidspartnere samt utfordringer Kirkens Nødhjelps arbeid står overfor i de ulike landene. Rapportene gir detaljerte oppsummeringer av arbeidet, der det også er tallfestet hvor mange mennesker som har fått hjelp, eller hva slags tiltak og i hvilket antall de har klart å få til det seneste året. Rapportene gir også et bilde av videre utfordringer, både positive og negative, som finnes.

I landprogrammene og tilknyttede rapporter lette jeg bevisst etter materiale som kunne bygge opp under min problemstilling. Jeg lette etter beskrivelser av tiltak som på ulik måte er med på å øke kvinners medbestemmelse, og arbeid mot kjønnsbasert vold. Det var viktig å finne tiltak der dette kom konkret til uttrykk.

4.3.2 Kort om litteratur

I denne oppgaven er det brukt faglitteratur og anerkjent kilder (dvs. bøker, artikler og andre fagpublikasjoner som har blitt publisert). I tillegg har det blitt benyttet annen relevant pensumlitteratur. All litteratur som har blitt brukt har hatt som utgangspunkt og mål å finne ut mer om Kirkens Nødhjelps aktivitet, sett fra et forskningsbasert ståsted.

Sammen med relevant faglitteratur har også Kirkens Nødhjelps "egne" publiserte dokumenter blitt tatt i bruk, sammen med landprogrammer og rapporter for evaluering av eget arbeid.

4.4 Kildekritikk

Når man skal gå inn og analysere dokumenter som allerede eksisterer (og som ville eksistert på tross av analysen) knytter det seg ulike utfordringer til arbeidet. Kirkens Nødhjelp har selv utarbeidet sine egne dokumenter, med egne tanker og formål for det som blir publisert. Derfor er en nødt til å spørre seg hva som ligger bak dokumentet, og hva Kirkens Nødhjelp tenker å oppnå ved å skrive akkurat sånn som de gjør. Samtidig må en spørre seg hva slags motiver som ligger bak og som påvirker fremstillingen i dokumentene (Repstad 2007:106). I tillegg blir det viktig å tenke i gjennom intensjonen og funksjonen til nettopp denne teksten (ibid:105).

Kirkens Nødhjelps sentrale og overordnede dokumenter har et normativt, dvs. vurderende preg og angir organisasjonens holdninger, intensjoner, krav og retningslinjer (ibid:105). Ved å både benytte seg av overordnede dokumenter sammen med landprogrammer og rapporter gir kildene et mer

helhetlig bilde av organisasjonen, da de sistnevnte ofte har en friere form, og nettopp skal beskrive hverdagen i feltet på en mest mulig sannferdig måte.

Som forsker må man være klar over at egen bakgrunn, utdanning, religiøs tilknytning, og flere andre faktorer spiller inn når man skal i gang med å vurdere og tolke data. Vurdering og analyse av data, som i dette tilfellet er Kirkens Nødhjelps dokumenter, bør foregå med kritisk blikk og ut i fra vitenskapsteoretiske kriterier (Johannessen 2006:233).

Dette er et felt jeg ikke har forsket videre mye på tidligere, selv om jeg har jobbet som frivillig for Kirkens Nødhjelp i mange år. Selv om jeg ser med kritisk blikk på egen kildebruk blir det allikevel vanskelig å vurdere om kildene jeg har valgt er gode nok. Det er Kirkens Nødhjelps egne ansatte som har forfattet de fleste dokumentene som ligger til grunn for mitt prosjekt. Det kan derfor være vanskelig å vite om informasjonen er sannferdig, eller om noe skjules. Informasjonen som blir gitt kan også være farget av hvordan organisasjonen selv ønsker å framstå. Jeg må som forsker i dette prosjektet stole på at det Kirkens Nødhjelp har skrevet, særlig i landprogram og rapporter, er riktig. Samtidig må man passe seg for at kildene ikke tolkes for snevert (narrativisme), eller at det blir lagt mer i dataene enn det som finnes der (Repstad 2007:114/115).

Kvantitativ forskning blir målt om den er god eller dårlig etter dens reliabilitet (holdbarhet) og validitet (gyldighet). Tanken om at kvalitativ forskning bør vurderes annerledes har ført fram til begrepene pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet (Johannessen 2006:229).

Reliabilitet sier noe om de dataene som er samlet inn; hvilke data som brukes, hvordan de har blitt samlet inn og hvordan de brukes videre. Reliabiliteten er kritisk til innsamlede data, da den skal si noe om hvor holdbare de er, gjennom testing og re - testing. Innenfor den kvalitative forskning kan det være liten hensikt i stille like strenge krav til reliabilitet, i og med at forskeren har et helt annet forhold til innsamlede data, datainnsamlingen er mindre strukturert og forskeren selv inngår som et instrument i egen forskning (ibid:229). Da har det større hensikt å bruke begrepet pålitelighet om hvordan forskeren har valgt å legge frem sitt materiale, om det er gitt en inngående beskrivelse av kontekst, og om hvor åpen og detaljert hele forskningsprosessen er fremstilt (ibid:230).

Validitet, eller gyldighet, skal si noe om hvor gyldig funn i innsamlede data er. Spørsmålet "måler vi det vi tror vi måler?" er nyttig å spørre seg. I så måte blir ikke den kvalitative forskningen gyldig, i og med at det undersøkes i fenomener som ikke er målbare. I den sammenhengen blir det riktigere å bruke begrepet troverdighet om de funn som gjøres. Troverdige resultater kan frembringes ved at det brukes nok tid til å gjøre seg kjent med feltet som undersøkes (vedvarende observasjon) og at forskeren helst tar i bruk flere metoder i feltarbeidet (metodetriangulering). Ved å la andre

kompetente personer gå igjennom samme datamateriale er også en måte å øke forskningens troverdighet på (ibid:230).

Som kvalitativ forsker er det ment at man skal bringe med seg noe spesielt inn i forskningen, i og med at man ofte får en særegen nærhet til sitt forskningsprosjekt. Samtidig er det viktig at ikke funnene i forskningen er resultatet av forskerens egne holdninger, men faktisk resultatet av selve forskningen. Forskeren må inneha en objektivitet til egne funn og resultatet, og på den måten får forskningen en bekreftbarhet. En selvkritisk holdning til eget prosjekt, sammen med åpenhet rundt prosessen som helhet, og egne fordommer og oppfatninger gir en objektivitet til egen forskning. Man kan også styrke bekreftbarheten til prosjektet dersom fortolkninger støttes av annen litteratur (ibid:231).

Når det teoretiske kapittel 3 skal sammenfattes med empirien i kapittel 5 er dette en viktig og utfordrende del av oppgaven. Dette perspektivet vil ytterligere belyses i analysen videre.

5. Empiri

Denne delen av oppgaven beskriver empirien som ligger til grunn for analyse og drøfting av funn i kapittel 6. I dette kapitlet vil det bli gitt en grundig gjennomgang av Kirkens Nødhjelps landprogrammer for Guatemala, Tanzania og Vietnam. I tillegg vil det bli gitt en beskrivelse av Kirkens Nødhjelps dokumenter Politisk plattform 2009 – 2013 og Prinsippdokument (vedtatt i Representantskapet 2008) og den overordede "Global Strategy 2011-2015".

Empirien vil i stor grad være basert på Kirkens Nødhjelps egne landprogram, rapporter og andre relevante dokumenter, samt relevant faglitteratur på området.

5.1 Kirkens Nødhjelps prinsippdokument 2008 og politiske plattform 2009-2013

Dette underkapitlet er en gjennomgang av Kirkens Nødhjelps prinsippdokument, vedtatt i Kirkens Nødhjelps representantskap i 2008, og organisasjonens politiske plattform som skal gjelde fra 2009 til og med 2013.

Kirkens Nødhjelps prinsippdokument

Kirkens Nødhjelp er en diakonal organisasjon som jobber for global rettferdighet. Deres oppdrag, på vegne av oppdragsgiverne, uttrykkes i prinsippdokumentet på denne måten: "Kirkens Nødhjelp skal virkeliggjøre Gud kjærlighet i verden ved å fremme menneskers verdighet og verne om skaperverket" (Prinsippdokument 2008:5). For Kirkens Nødhjelp betyr det at de skal beskytte de marginaliserte, og arbeide for deres rettigheter, de skal utfordre makthaverne for å endre årsakene til at nød oppstår, de skal utøve nestekjærlighet, beskytte og verne om skaperverket og arbeide for frigjøring ved å

være med på å myndiggjøre dem som lider nød. Disse måtene å bekjempe fattigdom og avhjelpe urettferdighet på faller sammen i visjonen: "Sammen for en rettferdig verden" (ibid:5).

Kirkens Nødhjelp forstår seg selv som en "norsk, felleskirkelig, diakonal organisasjon for global rettferdighet" (ibid:6). Norsk og felleskirkelig fordi organisasjonens oppdragsgivere er en sammenslutning av norske kirker og kristne organisasjoner; diakonal fordi oppdraget begrunnes i troen på den treenige Gud og tilslutt global fordi hoveddelen av deres arbeid foregår på den internasjonale/global arena (ibid:6).

Kirkens Nødhjelp arbeider innenfor den spesialiserte diakonien, ved å utføre tjenester innenfor kirkens eget oppdrag. KN sier i sitt dokument, som Den norske kirke i sin Plan for diakoni, at diakoni er "kristen tro omsatt i handling" (jfr. evangeliet i handling), og at det komme til uttrykk gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet (ibid:7). Dokumentet sier også noe om at tjenesten som utføres ikke skal begrenses til dem som hører til en kristen kirke, men at dette er noe som angår alle mennesker (ibid:7).

Basisen for alt Kirkens Nødhjelps arbeid er troen på at mennesket er skapt av Gud, og skapt i Guds bilde. Dette gir alle mennesker en uendelig verdi, og med både rettigheter og plikter. Man er alle en del av det store globale fellesskapet, og dette gjør en avhengige både av hverandre og skaperverket som er rundt oss. Å være skapt av Gud gjør at man omslutes av Guds godhet og kjærlighet, uansett bakgrunn. Troen på at Gud særlig identifiserer seg med de marginaliserte og undertrykte ligger også som et fundament i alt KNs arbeid (ibid:7).

Gjennom sine oppdragsgivere forankres organisasjonen i norske menigheter og lokalsamfunn. På samme måte er organisasjonens samarbeidsorganisasjoner forankret i sine samfunn. Som trosbasert organisasjon i det sivile samfunn står Kirkens Nødhjelp "på egne ben", dvs. at det er en selvstendig organisasjon i forhold til stat og marked. Kirkens Nødhjelp søker også samarbeid med andre religiøse aktører enn dem med kristen bakgrunn, for å forene alle gode krefter i kampen for global rettferdighet. Man har sett at religion både kan være en kilde til fornying og forandring, men også at den brukes til å begrunne overgrep og vold. Ved å samarbeide på tvers av religionsgrenser kan dette bidra til å bygge broer og beskytte dem som lider (ibid:7).

Kirkens Nødhjelp har i sitt prinsippdokument oppgitt et sett med verdier som skal prege og ligge til grunn for alt deres arbeid, og i forhold til samarbeidspartnere og i utviklingen av egen organisasjon. Disse verdiene er "forankret i det kristne menneskesyn og den bibelske skapetro" (ibid:9) og handler om: skaperverkets egenverdi; ukrenkelig menneskeverd; global rettferdighet; inkluderende fellesskap og nestekjærlighet (ibid:9).

Både Kirkens Nødhjelps verdier og deres oppdrag om å arbeide diakonalt for global rettferdighet har blitt til i møte med en verden der man ser at onde krefter råder i mange sammenhenger. Visjonen om å arbeide sammen for en rettferdig verden holder fast ved troen om at det nytter å kjempe i mot disse destruktive kreftene, og at det er håp om forandring til det bedre. Verdier og oppdrag er med på å sette standard for alt arbeid Kirkens Nødhjelp gjør, både innen - og utenlands, alene eller sammen med andre. Dette gir føringer for arbeidet gjennom forpliktelser, prioriteringer og ambisjoner (ibid:10).

Kirkens Nødhjelp mener, gjennom sitt prinsippdokument, at kampen for å utrydde fattigdom ikke kan vinnes om en ikke holder det sammen med rikdom og grådighetskultur. Årsaken til at mennesker lever i fattigdom og undertrykkelse er fordi de ikke har mulighet til å påvirke egen situasjon og på den måten få tilgang til samfunnets felles goder. De mangler makt og innflytelse. Dette fører igjen til at det foregår systematisk ekskludering og diskriminering i beslutningstaking. Det trengs mer enn gaver og sympati for å endre samfunnsstrukturer som er med på å opprettholde forskjellsbehandling. Derfor vil Kirkens Nødhjelp at deres arbeid også skal inneholde analyser av skjeve strukturer og maktforhold slik at rettighetsholderne får sine rettmessige krav innfridd og at man identifiserer dem som har ansvar for å få dette til, ansvarsholderne (ibid:11).

Rettighetsholdere er dem som har krav på å få oppfylt sine rettigheter, i samsvar med FNs menneskerettighetserklæring, og ansvarsholdere er både personer og institusjoner som sitter på makt og/eller ressurser og derfor er forpliktet til å oppfylle disse menneskerettene. Ansvarsholdere sitter også på et ansvar for å endre strukturer i samfunnet slik at de marginaliserte får bedret sin livssituasjon. Kirkens Nødhjelp holder frem at både juridiske ansvarsholdere, slik som statlige institusjoner og markedsaktører, men også moralske ansvarsholdere, slik som kirker, kirkelige organisasjoner og andre kirkelige aktører, må holdes ansvarlige og må utfordres til å skape endring (ibid:11).

En stor og viktig del av Kirkens Nødhjelps arbeid kommer til syne gjennom arbeid for kvinners rettigheter og likestilling mellom kjønnene. De har forpliktet seg på å fremme kvinners rettigheter og å arbeide for likestilling mellom kvinner og menn. De vil at deres arbeid skal være med på å løfte frem og gi økt kunnskap om hvordan maktforhold påvirker de ulike roller, posisjoner og innflytelse hos menn og kvinner, og hvilke effekter dette har på familieliv, lokalsamfunn etc. (ibid:12).

Både kvinner og menn er rettighetsholdere, og har på hver sin side krav på å få oppfylt like rettigheter på tross av kjønn, men det blir spesielt utfordrende å endre årsakene til at rettigheter om likestilling ikke blir oppfylt når de som sitter og bestemmer, både som juridiske og moralske ansvarsholdere er menn. Derfor blir det særs viktig for Kirkens Nødhjelp å arbeide for at menn endrer

sine prioriteringer, sin tankegang og praksis på dette området, spesielt i kirkelig og religiøs sammenheng, der en patriarkalsk tenkning og praksis ofte er svært dominerende (ibid:12).

Prinsippdokumentet slår fast at "Kirkens Nødhjelps arbeid skal inkludere målrettede tiltak for å fremme jenter og kvinners deltakelse i samfunnets beslutningsprosesser for å sikre økt kontroll med egne liv" (ibid:12). Dette vil KN gjøre gjennom å arbeide for at kvinner skal kunne være representert der beslutninger tas. Fredsprosesser og konfliktløsning svekkes dersom det ikke deltar kvinner i disse, og diskriminering av jenter og kvinner er med på å stå i veien for utvikling og fred. Krig og konflikter, og kjønnsbasert vold er med på å gjøre hverdagen utrygg for mange jenter og kvinner. Denne formen for utnyttning utfordrer alt humanitært arbeid, også Kirkens Nødhjelp. Da må man arbeide sammen med lokalsamfunnet, for å skape initiativer som bekjemper dette (ibid:12).

Det siste kapittelet i Kirkens Nødhjelps prinsippdokument handler om strategiske valg for deres arbeid; om en integrert tilnærming, om lokal og nasjonal forankring og mobilisering og om å bygge allianser.

Praksis og tilnærming til arbeidet er preget av deres visjon, oppdrag, identitet og verdier. Arbeid med å fremme menneskers utvikling, deres rettigheter og sikkerhet er høyeste prioritet hos KN, fordi de mener at de er nødvendige forutsetninger for at mennesker skal kunne leve verdige liv (ibid:16).

Kirkens Nødhjelp jobber på ulike måter for å nå målet om en global rettferdighet. Disse henger ufravikelig sammen og påvirker hverandre gjensidig. Beredskap og nødhjelp i katastrofer er viktig for å kunne opprettholde kvinners og menns rettigheter i en katastrofesituasjon. Å gi nødhjelp i kriser er med på å gi økt beskyttelse og sikkerhet for dem som er rammet. Det er av stor viktighet å gi nødvendig hjelp til rett tid der behovet er størst, men det er også viktig med støtte til lokalsamfunn for å kunne forsterke deres egen mulighet til å håndtere lignende kriser på et senere tidspunkt. Kirkens Nødhjelp gir også langsiktig bistand, der målet er å støtte tiltak som gjør mennesker i stand til selv å ta vare på seg selv og eget liv. Å støtte slike tiltak fører igjen til at man blir i stand til å bedre egne livsvilkår, og kreve å få oppfylt rettigheter. Til slutt ønsker Kirkens Nødhjelp gjennom sitt arbeid å være med på å endre strukturer som fører til urettferdighet og skjev fordeling av verdens ressurser. Beslutningspåvirkende arbeid blir viktig i så måte, for å endre holdninger og beslutninger hos dem som sitter med makt og ressurser (ibid:16).

Kirkens Nødhjelp jobber for å forankre sitt arbeid både lokalt og nasjonalt, dette være seg i Norge eller internasjonalt. I Norge utfordres og engasjeres de lokale menighetene til innsats for en mer rettferdig verden. Internasjonalt jobber KN med å støtte både lokale og nasjonale partnere, sånn at de igjen kan være "endringsagenter" i egne samfunn, og gi hjelp og støtte for å bedre fattige

menneskers levekår. Lokalt samarbeid styrker Kirkens Nødhjelps arbeid ute, og gir det relevans, legitimitet og lokalt eierskap (ibid:17).

Kirkens Nødhjelp innser at de ikke kommer langt med sitt arbeid dersom de ikke samarbeider med andre. Det handler om å utfordre sentrale aktører, enten ved beslutningspåvirkning eller samarbeid med ulike aktører som jobber for det samme. Det dreier seg om alliansebygging innenfor det økumeniske fellesskap eller tilrettelegging for samarbeid mellom ulike religiøse aktører, institusjoner eller folk og organisasjoner i det sivile samfunn. For Kirkens Nødhjelp er nødvendig å samarbeide med "alle gode krefter" for å bekjempe destruktive krefter som ødelegger menneskeliv og truer skaperverket. Derfor arbeider de for å skape gode rammer for "forpliktende samarbeid innenfor det verdensvide kirkelige fellesskap" (ibid:17).

Kirkens Nødhjelps politiske plattform 2009 – 2013

Å begi seg inn på en fullstendig gjennomgang av den politiske plattformen vil bli for omfattende for denne typen oppgave. Det vil derfor bli gitt en beskrivelse av plattformens hensikt og forankring, og dermed en gjennomgang av Kirkens Nødhjelps politiske arbeid for å bedre kvinners rettigheter.

Som nevnt i gjennomgangen av Prinsippdokumentet er Kirkens Nødhjelps oppdrag "*å virkeliggjøre Guds kjærlighet i verden ved å fremme menneskers verdighet og verne om skaperverket*". Dette innledes også KNs politiske plattform med, for å understreke organisasjonens forankring i det bibelske syn på samfunnet og praksisen kirkene opp igjennom historien har prøvd å levendegjøre (Politisk plattform 2011:4).

Kirkens Nødhjelps arbeid skal være med på å bedre menneskers hverdag og være med på å oppfylle grunnleggende menneskerettigheter. Å skape "øyer av godhet" midt i urettferdigheten holder ikke dersom målet er en rettferdig verden for alle mennesker. Da må strukturene som fører til urettferdigheten endres, og de rette myndigheter må adresseres og holdes til ansvar.

Samfunnsendring må til, sånn at alle mennesker kan oppleve utvikling, rettferdig fordeling og beskyttelse mot vold og overgrep. Stat og myndigheter har et særlig ansvar for å legge til rette for at endring kan skje (ibid:4).

Bakgrunnen for og hensikten med Kirkens Nødhjelps politiske plattform er å gjøre rede for hvordan organisasjonen vil prioritere sitt beslutningspåvirkende arbeid i løpet av en femårs periode (2009 til 2013). Plattformen inneholder en oversikt og gjennomgang av de temaene Kirkens Nødhjelp mener det er spesielt viktig å jobbe med for å bedre menneskers rett til et verdig liv. Den skal kunne fungere som et redskap i politiske prosesser som handler om samfunnsendringer. Den er politisk fordi den tar

opp temaer som omhandler politiske prosesser. Den er en plattform fordi den skaper det grunnlaget som Kirkens Nødhjelp trenger i sitt videre arbeid (ibid:4).

Den politiske plattformen er, sammen med Kirkens Nødhjelps Prinsippdokument, forankret i den bibelske historien og den kirkelige tradisjonen. Oppdraget, verdiene og organisasjonens forpliktelser beskrives i disse to dokumentene. I tillegg er denne plattformen forankret i de tidligere erfaringene Kirkens Nødhjelp har gjort i sitt arbeid blant fattige og undertrykte, og i forhold til makthavere både i Norge og internasjonalt. Til sist er plattformen forankret i det langvarige arbeidet Kirkens Nødhjelp, sammen med sine alliansepartnere, har gjort for å endre urettferdige samfunnsstrukturer og påvirke politikere for å skape en mer rettferdig verden (ibid:5).

I sin politiske plattform og i sitt arbeid for å styrke kvinners rettigheter setter Kirkens Nødhjelp fokus på bekjempelse av fattigdom, arbeid for å fremme likestilling, bekjempelse av kjønnsbasert vold og hjelp til utdanning av kvinner (ibid:25).

Verdens fattigdom rammer kvinner hardest. 2/3 av verdens fattigste er kvinner, og et liv i fattigdom gir en større risiko for brudd på menneskerettigheter og utestengelse fra utdanning og arbeidsmarked. Å mangle sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter er til hinder for kvinners utvikling og deltakelse i samfunnet (ibid:25).

Mangel på likestilling gjør kvinner mer utsatt for vold, sykdom og menneskehandel enn menn. Det skaper i tillegg større fare for sult og underernæring blant kvinner, fordi deres rettigheter ofte tilsidesettes. Når det så oppstår krisesituasjoner er kvinner mest utsatt og mer sårbare enn menn, og blir oftere rammet av sykdommer og andre komplikasjoner. Kvinner mister retten til å bestemme over eget liv, og blir utsatt for kjønnsbasert vold, kjønnslemlestelse og annen form for utnyttning og undertrykkelse basert på kjønn (ibid:25).

For å styrke kvinners rettigheter må man også ta et oppgjør med patriarkalske holdninger og tradisjoner, der menn må endre sine holdninger og ta ansvar for å bryte destruktive tradisjoner der kvinner undergraves.

Å gi kvinner opplæring og utdanning har vist seg som den beste måten å redusere fattigdom på, og å bedre fattiges levekår. Mindre sykdom, færre og sunnere barn, der flere vil kunne lære å lese og skrive, er bare noen av "gevinstene" ved å satse penger og ressurser på kvinners utdanning. At kvinner får utdanning gir igjen økonomisk vekst i utviklingsland, ved at man øker innbyggernes fagkompetanse. Kirkens Nødhjelp mener at utvikling aldri kan lykkes helt om ikke kvinners rettigheter styrkes (ibid:25).

Kirkens Nødhjelp mener at den norske regjering må sikre en effektiv bistand som fokuserer på sammenhengen mellom kvinners rettigheter, hiv og aids og kjønnsbasert vold. De mener også at Norge må samarbeide med andre land om å styrke internasjonale mekanismer som sørger for kvinners nasjonale og internasjonale rettsvern. Dette må sikres gjennom FNs menneskerettighetsråd og lover mot diskriminering av kvinner. Organisasjonen mener også at Norge må støtte tiltak mot kjønnsbasert vold, arbeid for å endre menns holdninger for å fjerne patriarkalske tradisjoner og skadelige skikker, støtte aktører som arbeider for en styrking av kvinners rettigheter og må støtte arbeid som styrker kvinners myndiggjøring (ibid:26).

5.2 Kirkens Nødhjelps Global Strategy 2011-2015

Kirkens Nødhjelps globale strategi for 2011 til 2015 er det tredje (og siste) overordnede dokumentet som vil bli gjennomgått og analysert i denne oppgaven. Den globale strategien er et dokument som sier noe om hvem Kirkens Nødhjelp er, hvem organisasjonen jobber med i utlandet, hvordan de jobber for å forandre verden, hva de gjør for å oppnå målene og tilslutt hvordan de er organisert i dette arbeidet.

Strategien gir en inngående gjennomgang av organisasjonen Kirkens Nødhjelp, og en analyse av hele planen vil, på lik linje med den politiske plattformen, ta for mye plass. Etter en kort innledning om strategiplanen vil jeg gå videre til den delen som omhandler "gender justice" og hva planen sier om den delen av arbeidet til Kirkens Nødhjelp.

Den globale strategien innleder med å forklare hvordan planen reflekterer Kirkens Nødhjelps arbeid og beredskap til å fokusere på konsentrert vekst. I forhold til forrige strategiplan, har denne langt færre fokusområder, og antallet land Kirkens Nødhjelp fokuserer sitt arbeid i er mindre enn tidligere. De har såkalte fokus-land, prioriterte land, og land med samarbeid om programmene. Eksempler på fokus-land er Guatemala, Tanzania og Vietnam. Kirkens Nødhjelp ønsker, gjennom å fokusere mer på færre, å skape mer konsentrert fokus og vekst. Dette fordrer strategiske prioriteringer og geografisk konsentrasjon, samtidig som man hele tiden gjør en løpende vurdering av antallet partnere man samarbeider med. KN sikter etter høy kvalitet på arbeidet, bærekraftige programmer i de landene med lang tilknytning til Kirkens Nødhjelp og en tydelig rolle som partner og komparative fortrinn (Global Strategy 2011-2015:8).

(Fra kirkensnodhjelp.no, 10.05.2013)

Bildet over viser oversikten over Kirkens Nødhjelps hovedprogrammer i årene 2011 til 2015. Matrisen illustrerer Kirkens Nødhjelps visjoner og en helhetlig oversikt over arbeidet, inkludert hvordan de jobber, hva de jobber med og med hvem (ibid:9).

Innledningsvis sies det også i denne planen at Kirkens Nødhjelp er en økumenisk, diakonal bistandsorganisasjon som arbeider på oppdrag gitt av kristne kirker og organisasjoner i Norge, for en mer rettferdig verden. Kirkens Nødhjelp tror at alle mennesker er skapt av Gud, med samme verdighet og med rettigheter og plikter. Samtidig skal hjelpen kunne gis på tross av kjønn, sosial status, utdanning, opprinnelse eller religiøs tilhørighet. Fra dette utgangspunktet arbeider organisasjonen, ut fra et rettighetsbasert ståsted, med langsiktig bistand, påvirkningsarbeid og akutt nødhjelp i katastrofer (ibid:12).

Denne innfallsvinkelen er Kirkens Nødhjelps hovedstrategi for å skape sosial og økonomisk endring. De mener at rettighetshaverne må være med på å identifisere årsakene til urettferdighet og hva som må til for å skape endring. Kirkens Nødhjelp samarbeider med lokale og nasjonale partnere ute, og har sine røtter i partnerne hjemme (ibid:13).

Kirkens Nødhjelps globale strategi har altså fem hovedprogrammer, rett til fred og sikkerhet; likestilling og kvinners rettigheter (gender justice); økonomisk rettferdighet, klimarettferdighet og retten til vann og helse. Videre vil programmet for "gender justice" bli belyst.

Kirkens Nødhjelps arbeid med "gender justice" handler om å ha fokus på og en vilje til å arbeide for full likestilling mellom kjønnene, sånn at alle har lik mulighet og lik rett til utdanning, jobb, god helse osv. For å komme i mål med dette arbeidet må man jobbe for å styrke kvinners rettigheter, og endre menns holdninger og tradisjoner som er med på å opprettholde forskjeller mellom kjønnene.

Kirkens Nødhjelp ser flere utfordringer i arbeidet for å skape likestilling og styrke kvinners rett til et verdig liv på lik linje som menn. For det første er det en stor utfordring at store deler av marginaliserte og fattige mennesker ikke er klar over deres rett til å delta i styringen av eget lokalområde eller land, de har kanskje ikke de rette ferdighetene eller de blir hindret av dem som allerede sitter med makten. Tradisjonelle kjønnsrollemønstre, patriarkalske strukturer eller vold er ofte årsaker til at kvinner er forhindret fra politisk deltakelse. Teologi og tradisjon som støtter utestengelse av kvinner kan være med på å hindre at kvinner kan fungere som ledere i religiøse sammenhenger (ibid:48).

For det andre er det en utfordring at kvinner og menn ikke har like rettigheter når det kommer til økonomi. Som sagt tidligere er 2/3 av verdens aller fattigste kvinner, og ofte har ikke kvinner rett til å eie eiendom, de mangler ressurser og rettigheter som hemmer deres verdighet og mulighet for å komme ut av fattigdommen. Når man legger til kjønnsbasert vold, forverres bildet og sjansene for likhet mellom kjønn, på grunn av den innvirkningen disse faktorene har på kvinners helsetilstand og produktivitet (ibid:48).

Retten til et liv i trygghet og uten vold er den tredje utfordringen Kirkens Nødhjelp ser for sitt arbeid med "gender justice". Hver tredje kvinne, verden over, har vært utsatt for vold i nære relasjoner. Millioner av kvinner og jenter blir årlig utsatt for skadelige skikker, som kjønnslemlestelse, å bli giftet bort i svært ung alder, kjønnsbasert vold eller menneskehandel. På grunn av finanskrisen rundt om i verden, ser familier seg nødt til å tvinge døtre inn i tidlige ekteskap eller selge døtre, noe som er med på å forverre den kjønnsbaserte volden. For å kunne bekjempe volden og gi kvinner og jenter den beskyttelsen de har rett på må holdninger og tradisjoner endres, både på individuelt og institusjonelt plan (ibid:48/49).

I dette arbeidet har Kirkens Nødhjelp sett at det er spesielt viktig å samarbeide med trosbaserte partnere, enten det er kristne kirker eller organisasjoner eller aktører med annen religiøs bakgrunn. Små tegn på håp finnes når religiøse ledere gjennomgår sine hellige skrifter for å finne nye tolkninger som ikke undertrykker eller utestenger kvinner. Å la være å bruke religion som "unnskyldning" for bruk av kjønnsbasert vold og diskriminering har hovedfokus i denne sammenhengen. Gjennom forkynnelse og veiledning kan skadelige holdninger og tradisjoner brytes, og gi nytt håp for kvinner om å kunne leve verdige og rettferdige liv (ibid:49).

Kirkens Nødhjelp holder trosbaserte aktører som moralske ansvarsbærere, med moralsk plikt til å endre skadelige strukturer. Videre må lokale og nasjonale myndigheter, FN og det internasjonale samfunnet ta sitt ansvar som juridiske ansvarsbærere, og utarbeide og følge opp lover og konvensjoner som omhandler kvinners rett til et verdig liv, likestilt med menn.

5.3 Hvordan Kirkens Nødhjelp jobber med "gender justice" i de ulike landene

5.3.1 Guatemala

Kirkens Nødhjelp har arbeidet i Guatemala siden 1976. Det lille landet i mellom-Amerika med sine nesten 14 millioner innbyggere er et land som fremdeles lider etter 36 års borgerkrig og interne konflikter. Tall fra 2004 viser at over 56 % av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Selv om borgerkrigen endte i en fredsavtale i 1996 bærer fremdeles styresmakter og rettsapparat preg av utstrakt korrupsjon og ineffektivitet, og er også under innflytelse av organisert kriminalitet (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/Hvor-vi-jobber/Latin-Amerika/Guatemala/>).

Urbefolkningen i Guatemala består av 22 ulike grupper, som hver har sitt eget språk. Disse gruppene utgjør til sammen nesten halvparten av Guatemalas 14 millioner innbyggere. Flesteparten av dem er maya - indianere. De aller fleste av landets fattigste innbyggere er urfolks - grupper som lever på landsbygda. Fattigdommen (og vold) påvirker kvinnene mest, de er i stor grad økonomisk avhengige av menn og har liten eller ingen tilgang på informasjon som kunne vært med på å heve deres levestandard (<http://www.kirkensnodhjelp.no/gi-penger/Bedrifter/prosjektpartner/kvinner-rettigheter/Guatemala/>).

Guatemala er et land hvor folk flest har liten eller ingen mulighet for innflytelse på sitt eget liv. Det er preget av store sosiale forskjeller, som særlig går utover kvinner, urfolk og dem som lever i rurale områder (ikke i byer). En urettferdig fordeling av eiendom og land (historisk sett) sammen med diskriminering av urfolks - gruppene i landet utgjør kjernen for de store sosiale forskjeller, fattigdom, utrygghet og voldelige utbrudd i landet. Etter at landet ble rammet av jordskjelv i 1976, økte bare fattigdommen og utestengingen av urfolks - gruppene i det sivile samfunn.

De siste årene har landet endret seg, ved at nesten halvparten av befolkningen har forflyttet seg og nå lever i urbane områder. Landsbygdene får ikke "sin del av kaka" i forhold til økonomisk utvikling, og dette fører igjen til at urfolkene blir hengende enda mer etter i utviklingen.

Guatemala er ikke bare et land med store sosiale forskjeller, men også store geografiske utfordringer. På grunn av sin plassering geografisk er landet utsatt for store mengder innvandrere, både fra andre mellom - Amerikanske land, og også fra Sør-Amerika og til dels Kina. Disse menneskene vil i all hovedsak reise videre til USA, men lider under fare for smitte av HIV - virus og menneskesmugling.

Dette gjelder særlig kvinner, jenter og gutter. Innvandringen gir familier og lokalsamfunn ekstra utfordringer, og dette går igjen utover kvinnene. Det er fremdeles sånn at kvinnene i Guatemala bærer den største byrden for å ivareta familien, og deres arbeidsbyrde øker. Kvinner og jenter er pga. deres kjønn, også særlig utsatt for følgene av økende narkotika - smugling gjennom landet, sammen med organisert kriminalitet (Guatemala Country plan 2011-2015:3).

Den geografiske plasseringen til landet, sammen med geologiske og klimatiske utfordringer, gjør innbyggerne veldig utsatt for klimakatastrofer som orkaner, stormer, tørke, jordskjelv og vulkanutbrudd. Store oversvømmelser og jordutglidninger gjør også hverdagen for den guatemalske befolkningen usikker og til tider meget utrygg. Det var det store jordskjelvet i 1976 som gjorde at Kirkens Nødhjelp begynte sitt arbeid i landet, gjennom nødhjelpsprosjekter som følge av katastrofen (ibid:4).

Det ble slått fast i FWCW (Fourth World Conference on Women), holdt i 1995 at det er helt nødvendig med likestilt deltakelse mellom kvinner og menn der politiske beslutninger tas for å øke kvinners rettigheter i det sivile samfunn. Det er ikke bare et krav i forhold til likestilling, men også en faktor for å øke kvinners interesse for et demokratisk samfunn. Man kan ikke nå målene om like rettigheter, utvikling og fred om ikke kvinner får en økt deltakelse der beslutninger tas. Man ser at det er nødvendig også med det kvinnelige perspektiv på disse områdene. I et land der over halvparten av befolkningen er kvinner kan man se på den manglende kvinnelige deltakelsen som en neglisjering av kvinner generelt (ibid:4).

Dette finner man på alle nivåer i samfunnet. Både hos styresmaktene (etter sist valg er 6 av 332 borgermestere kvinner), hos kirken og til og med hos Act Alliance, Kirkens Nødhjelps samarbeidsorgan, er kvinner svært dårlig representert (ibid:4).

Kirkens Nødhjelp i Guatemala

I Guatemala støtter og samarbeider Kirkens Nødhjelp med den kirkelige organisasjonen CIEDEG og deres økumeniske kvinnenettverk, og det arbeidet de gjør for kvinner som lever i fattigdom på landsbygda. Det arbeides spesielt med å sikre kvinners rettigheter gjennom opplæring i menneskerettigheter, og å øke andelen av kvinner i fora der beslutninger tas. Ved at flere kvinner får tilgang til informasjon og beslutningsprosesser ser man at det blir lettere for styresmaktene å innfri løfter i forbindelse med levering av sosiale tjenester i henhold til nasjonale lover (<http://www.kirkensnodhjelp.no/gi-penger/Bedrifter/prosjektpartner/kvinnere-ttigheter/Guatemala/>).

Bedre matsikkerhet gjennom opplæring i økologisk jordbruk og miljøvennlige temaer

Quiche - provinsen i Guatemalas høyland er en provins med store utfordringer. Provinsen ble hardt rammet av borgerkrigens herjinger, der landområder ble brent opp, mange ble drept eller måtte flykte og hele lokalsamfunn ble ødelagt. Maya – indianerne som levde i disse områdene ble tvunget til å flykte under borgerkrigen.

Daglig opplever kvinner, spesielt maya – kvinner, å bli diskriminert. Det kan utarte seg i form av rasediskriminering, kjønnsdiskriminering eller klassesdiskriminering fordi de er fattige. Vold i nære relasjoner er svært vanlig, både i hjemmene og offentlig. Det er også vanskelig for kvinner å bli hørt, deres meninger og tanker blir ofte avfeid, kun basert på kjønn.

At landsdelen i tillegg til å være preget av fattigdom også er svært utsatt for klimaendringer er med på å øke utfordringene for befolkningen. Jordutglidninger og skred, voldsomme regnskyller og til tider tørke gjør det vanskelig å drive bærekraftig jordbruk. Siden mange mayaer ble nødt til å flykte pga borgerkrigen har de ikke greid å tilpasse seg de nye utfordringene der de når lever. Klimaet i høylandet av Guatemala er annerledes enn der de tidligere har bodd, og det lar seg ikke gjøre å dyrke annet enn mais og bønner. Dette fører igjen til feilernæring, spesielt av barn, og 43 % av alle barn i landet lider på grunn av dette. I 2010 ble 20- 25 % av maisavlingene og 20 til 40 % av bønneavlingene ødelagt pga uberegnelige regn- og tørkeperioder. Dette gjør at mennene i området må se seg om etter jobb andre steder, de må til og med reise helt til USA på leting etter jobb og inntekt. Kvinnene blir værende, og får aleneansvar for å passe familien (Prosjektplan Guatemala - CIEDEG, mai 2012).

Kirkens Nødhjelp har derfor startet opp et prosjekt i disse områdene, i samarbeid med CIEDEG, en protestantisk organisasjon som driver et økumenisk kvinnenettverk for å hjelpe landets aller svakeste. Prosjektet handler om å styrke kvinners, spesielt mayaenes, muligheter til å drive bærekraftig jordbruk på små områder. Det organiseres gjennom kvinnegrupper, der det gis opplæring om økologisk jordbruk. Kvinnene får også støtte til å bygge små drivhus, slik at andre og mer næringsrike grønnsaker kan dyrkes, for igjen å forhindre under- og feilernæring av barn. Familiene trenger et variert kosthold for å unngå sykdommer. Drivhusene lar kvinnene dyrke grønnsaker som vanligvis ikke kan vokse i høylandet. Grønnsakene kan også bety en liten ekstraintekt for familien, dersom de ikke bruker alt selv kan noe selges på markedene.

Det blir også gitt annen viktig opplæring i kvinnegruppene. Det kan for eksempel være om bruk og oppsamling av regnvann; som er nyttig i tørkeperiodene; viktigheten av å ikke hugge ned alle trær og skog, dette fører til jorderosjon og fare for jordras i regnperiodene; hvordan man skal håndtere flomkatastrofer, og at man ikke skal bruke elva som søppelplass, selv om lokale myndigheter ikke har laget søppelsystemer som tar dette unna.

Kvinnene får i tillegg opplæring i menneskerettigheter, urfolks rettigheter, hvordan bedre egen og familiens helse og kvinners rettigheter. Prosjektet viser at kvinner som deltar i disse kvinnegruppene blir mer selvstendige, får styrket selvtillit og familienes livskvalitet øker (ibid).

GGM – støtte til voldsutsatte kvinner i Guatemala

I tillegg til kvinnegruppene i Guatemalas høyland driver Kirkens Nødhjelp andre prosjekter for å styrke kvinners rettigheter i landet. Som nevnt tidligere i oppgaven har Guatemala en dyster statistikk når det kommer til vold mot kvinner. Volden forekommer på alle arenaer i samfunnet, både privat og offentlig, både hjemme, på jobb, på skolen og på gaten (Prosjektplan Guatemala - GGM, mai 2012:1). I 2010 ble det rapportert om mer en 40 000 tilfeller av vold mot kvinner, og man regner med store mørketall. Mange kvinner aksepterer stilltiende volden de blir utsatt for, fordi de tror det er en del av livet. Derfor blir også mye ikke rapportert eller meldt til politiet, i frykt for ikke å bli trodd eller at ektefelle skal få vite om at de har sagt noe. Vold mot kvinner har fått et eget begrep i Guatemala, pga den store forekomsten av drap mot kvinner, nemlig *femicide*. Tallene viser en nedslående trend, mellom 2000 og 2010 ble mer enn 5900 kvinner henrettet i Guatemala, og i 2011 mistet 710 kvinner livet. Det betyr at to kvinner dør hver dag som følge av voldshandlinger (ibid:1).

Dette er et svært tabubelagt område. Det er vanskelig for kvinnene å vite hvor de kan henvende seg for å få hjelp, eller de er av den misoppfatningen at bare den som utøver volden får litt tid på seg så vil ting bli bedre og volden vil stoppe. Dette skaper enda farligere situasjoner, både for kvinnene og for eventuelle barn (ibid:2).

Kirkens Nødhjelp har siden 2006 samarbeidet med GGM (the Guatemalan Group of women) om hjelptilbud for kvinner som blir utsatt for vold. GGM støtter og driver fem sentre som er plassert i byer i landet der det er mest voldelig og der sjansen for å bli utsatt for vold er høyest. Disse Centers of Integrated Support for Women Survivors of Violence (CAIMUS på spansk) driver arbeid på mange nivåer. Det kan være akutt hjelp til bosted og politibeskyttelse for kvinner og barn som har vært nødt til å flykte fra voldelig ektefelle og far, det kan være støtte, hjelp, informasjon og råd etter at man har forlatt en voldelig ektefelle, rettshjelp, sosial støtte, helsehjelp og selvhjelpsgrupper. Fordi kvinnene som kommer har så mange og ulike behov er hjelpearbeidet også nødt til å være mangesidig.

Kvinnene som kommer til disse sentrene får også opplæring i menneskerettigheter og blir bevisstgjort på retten til å ha lov til å leve et verdig liv uten å være redd for å bli utsatt for vold. Målet med arbeidet er å gi kvinner utsatt for vold troen på livet tilbake, slik at de kan være trygge på at de tar gode og riktige valg for seg og sine barn (ibid:3).

5.3.2 Tanzania

Tanzania ligger på østkysten av Afrika, og er et fredelig land i en ellers krigsherjet og konfliktpreget region. Landet har i overkant av 46 millioner innbyggere, der ca en tredjedel lever under fattigdomsgrensen, på landsbygda er det så mange som 40 %. Befolkningen består av 120 ulike stammer. Nesten åtte av ti menn kan lese og skrive, mens fire av ti kvinner er analfabeter. Barn i Tanzania går i gjennomsnitt på skolen i 5 år. I Tanzania er omtrent halvparten av innbyggerne kristne, mens den andre halvparten er muslimer. Selv om det i en lang periode har vært tilsynelatende godt klima dem i mellom, har man i den senere tid sett en økende spenning knyttet til religion. Man kan ikke ta for gitt at den historiske fredlige sameksistensen mellom kristne og muslimer skal vare for alltid (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/Hvor-vi-jobber/Ost-Afrika/Tanzania/>).

Tanzania er et land som gjennom mange år har hatt en jevn økonomisk vekst. Landet er verdens tredje største produsent av gull, men dessverre går nesten 90 % av inntektene til gruveselskapene som driver utvinning av gull. Dårlig skattepolitikk gjør at innbyggerne ser lite til inntektene fra deres egne naturressurser. Selv om økonomien er i vekst har styresmaktene fremdeles en stor jobb å gjøre, så mye som 35 % av landets nasjonalbudsjett kommer fra bistandsmidler (ibid).

Tanzania, har gjennom sin grunnlov, og andre internasjonale avtaler befestet lik rett til beskyttelse for kvinner og menn. De har også signert og ratifisert en konvensjon som skal utelukke all form for diskriminering mot kvinner. Dessverre er ikke virkeligheten like fin som på papiret. På tross av all politisk godvilje og engasjement for å styrke kvinners rettigheter, ser man fortsatt at det er langt mellom liv og lære. Virkeligheten er ganske annerledes for veldig mange av den kvinnelige tanzanianske befolkningen. Det er fremdeles vanlig med kjønnsbasert vold og diskriminering av kvinner, særlig på landsbygdene. Konemishandling forekommer mange plasser, og selv om omskjæring av kvinner og jenter ble forbudt ved lov i 1998, viser det seg at det er svært utfordrende å håndheve loven. I hovedstaden Dodoma er så mange som 68 % av kvinner og jenter omskjært i større eller mindre grad.

Fremdeles viser det seg at flere gutter og menn tar utdanning. At jenter gifter seg eller blir gravide tidlig er også med på å fremme de høye tallene av jenter som slutter på skolen. Selv om landets styresmakter, sammen med frivillige organisasjoner og religiøse institusjoner, jobber for å fjerne skillene mellom kvinner og menn har kulturelle normer og tradisjoner forrang. Disse er med på å opprettholde menns dominans over kvinner (Tanzania Country Plan 2011-2015:6).

Kirkens Nødhjelp i Tanzania

I Tanzania nyter Kirkens Nødhjelp godt av at de samarbeider med en lang rekke trosbaserte organisasjoner og religiøse institusjoner, som for eksempel Christian Council of Tanzania, the

Evangelical Lutheran Church of Tanzania, the Tanzania Episcopal Conference og the national Muslim Council of Tanzania. Arbeidet i landet har ført til et forsterket fokus på bekjempelse av fattigdom, og et økt engasjement hos KNs partnere i forhold til arbeid for medbestemmelse og økonomisk rettferdighet (ibid:8). Kirkens Nødhjelp jobber også for å styrke partnernes tilgang til informasjon og ressurser for beslutningspåvirkende arbeid. Samarbeid med trosbaserte grupper styrker mulighetene til å lykkes med arbeidet i lokalsamfunnene i forhold til bla. gender justice (ibid:9).

VICOBA-grupper

I Tanzania har mellom 60 og 69 % av befolkningen ikke tilgang til normale banktjenester. De har ikke mulighet til å spare av inntekten sin eller ta opp lån for å øke produksjonen av varer eller tjenester. En undersøkelse som ble gjort i 2007 viste at 21 prosent av de fattigste bøndene i landet mente at tilgang til lån og kreditt var helt nødvendig for å øke produksjonen i landbruket (ibid:5).

En av måtene Kirkens Nødhjelp jobber for å bekjempe fattigdom på er å starte opp VICOBA-grupper på landsbygda. VICOBA er forkortelse for Village Community Bank, og er små spare- og lånegrupper der deltakerne i gruppene sparer et lite, fastsatt beløp hver måned. Beløpet legges i en felles kasse, og tre av medlemmene i gruppa har hver sin nøkkel til kassen. Dette for å sikre at det ikke blir borte penger på urett vis. Pengene som spares hver måned går inn i en felles pott, og alle medlemmene i gruppen har mulighet til å ta opp lån fra felleskassa. Pengene som lånes brukes til å investere i egen bedrift, eget jordbruksområde eller annet inntektsgivende arbeid. Det kan også tas opp lån for å bedre egen eller familiens fremtid (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/Resultater/Resultater/spare--og-lanegrupper-i-tanzania/>). Pengene som lånes skal betales tilbake med renter og avdrag, på lik linje med lån i en vanlig bank. I 2011 var det registrert over 1000 slike grupper, fordelt på 41 distrikter i Tanzania. I dag finnes det 2500 spare – og lånegrupper.

Forskjellen mellom denne typen gruppe og vanlig mikrokreditt er at KN ikke legger noen som helst form for "startkapital" inn i gruppene. De drives fullt og helt av medlemmene selv, alle i en gruppe står som "eier" av sin bank. Det blir kun gitt hjelp til opplæring, oppfølging av gruppa og utstyr de trenger for å holde virksomheten i gang. Det som kommer inn av renter på lån fra "banken" vil igjen komme lokalsamfunnet til gode (ibid).

Spare- og lånegruppene setter lokalsamfunnets medlemmer i stand til å ta vare på seg selv og sin familie, og på den måten settes i stand til å håndtere hverdagen. Denne formen for lokalt engasjement øker skolegangen blant barn, kvinner og familier kan greie å komme ut av fattigdom (relativt sett) og skaper nye arbeidsplasser i landsbyene. De fleste medlemmene i gruppene er

kvinner. I tillegg til bedret selvtillit får de også økt anseelse i samfunnet og økonomisk uavhengighet med "på kjøpet" (ibid).

Kirkens Nødhjelp i Tanzania jobber også for å øke kvinners kunnskap, og styrke deres rettigheter. Denne opplæringen finner ofte sted i VICOBA-gruppene, da de fleste av de 42 000 medlemmene er kvinner. Å møte kvinnene der de er, er et viktig ledd i denne kunnskapsformidlingen. Det kan også bli gitt tilbud om fri rettshjelp til kvinner som har vært eller er utsatt for vold gjennom disse gruppene.

Arbeid mot kjønnsbasert vold

Arbeid mot kjønnsbasert vold i Tanzania har vært prioritert av Kirkens Nødhjelp siden 2006. Fremdeles finnes det mange tilfeller av denne typen vold i landet. Kirkens Nødhjelp støtter en rekke prosjekter for å endre disse forholdene, og all form for diskriminering på bakgrunn av kjønn (NCA Annual Narrative Report 2010:14).

Gjennom samarbeid med WLAC (Women's Legal Aid Center) fikk Kirkens Nødhjelp gitt rettshjelp til over 5000 klienter i 2009, det var en økning på mer enn 2500 personer som fikk hjelp året før. Hos WLAC er det også mulig å få hjelp til å sette opp rettslige dokumenter som sikrer rettigheter innenfor ekteskap, og i forhold til eierskap av eiendom. WLAC har også opprettet en krisetelefon, der ofre for kjønnsbasert vold kan ringe inn og få hjelp og veiledning (ibid:14).

WLAC og Kirkens Nødhjelp samarbeider også om et prosjekt som utdanner politifolk til å kunne gå inn i saker som dreier seg om kjønnsbasert vold. Dette gjelder både politifolk fra Tanzania, og øya Zanzibar. Utdanningen gir også kompetanse til å gjenkjenne og kunne gripe inn i forhold til omskjæring av jenter og kvinner (FGM – Female Gender Mutulation). I Dar es Salaam er det også opprettet et hjelpekontor, for å ta hånd om saker som involverer kjønnsbasert vold (ibid:14).

CCT (Christian Council of Tanzania) har et nært samarbeid med Kirkens Nødhjelp. De har sammen gått inn i et prosjekt som utdanner religiøse ledere i forhold til omskjæring av kvinner og jenter. I 2009 ble det holdt en samling, der resultatet ble en plan for videre arbeid med å avskaffe denne tradisjonen. Videre fikk 18 VICOBA – "trainers" samme "utdanning", som de igjen skulle ta med videre ut til sine VICOBA – grupper. Målet er, som sagt tidligere, å kunne bruke disse gruppene også til å gi kvinner opplæring på viktige temaer som angår dem. Undervisning om temaet har også blitt gitt til søndags- og barneskolelærere, sånn at informasjon kommer ut til flest mulig mennesker (ibid:15).

Samarbeidet med YWCA (Young Women's Christian Association) er også en viktig del av KNs arbeid for å gi opplæring, spredning av informasjon og forhindre at nye overgrep skjer. YWCA driver viktig

påvirknings- og informasjonsarbeid, og lager og deler ut tusenvis av brosjyrer om kjønnsbasert vold og kjønnslemlestelse hvert eneste år (ibid:16).

Dette er noen tiltak og prosjekter Kirkens Nødhjelp jobber med i arbeidet for "gender justice" i Tanzania.

5.3.3 Vietnam

Vietnam er et langstrakt land som ligger i sørøst-Asia. Landet har et innbyggertall på over 89 millioner. Over 70 % av befolkningen bor på landsbygda.

Mer enn 90 % av landets fattige bor på landsbygdene. Så mange som 60 % av alle vietnamesere har sitt arbeid i landbruksnæringen, selv om dette bare utgjør 20 % av landets nasjonalbudsjett. De fleste av dem er selvstendig næringsdrivende innen landbrukssektoren. Å være selvstendig næringsdrivende i Vietnam gjør at man står uten tilgang til pensjon, trygdeordninger eller forsikringer i tilfelle man skulle miste inntekt pga naturkatastrofer.

Etter at økonomiske reformer ble gjennomført i Vietnam på slutten av 80-tallet har landet hatt en jevn og positiv økonomisk vekst. Landet har nå status som mellominntektsland. De har redusert antallet fattige fra 58 til 14 % fra 1993 til 2008, og har allerede nådd FNs Tusenårsmål om å halvere fattigdom innen 2015 (Vietnam Country Plan 2011-2015:4).

På tross av sterk økonomisk vekst står Vietnam overfor flere store utfordringer. Selv om styresmaktene i landet har jobbet mye med å styrke både rettslige og politiske rammeverk, mangler det fortsatt mye på gjennomføringen av bestemmelsene. Landet er sterkt påvirket av den filosofiske retningen konfusianisme. Dette preger samfunnet i forhold til tankegangen om at menn har høyere rang og status enn kvinner. En studie utført av UNICEF i 2009 viser at over 21 % av alle ektepar i Vietnam har vært utsatt for vold i nære relasjoner, og to tredjedeler av vietnamesiske kvinner sier det er akseptabelt at menn slår konene sine.

Selv om de rettslige rammeverkene slår fast at det skal være full likestilling mellom kjønnene når det gjelder muligheter for å delta på økonomiske og politiske beslutninger, viser realiteten noe helt annet. Kvinner blir fremdeles diskriminert når det kommer til muligheter for å få jobb, og i forhold til lik lønn for likt arbeid. Mange kvinner mangler både utdanning, opplæring og selvtillit i forhold til å ta på seg verv eller lederposisjoner, særlig innenfor politikken (ibid:3).

Til tross for at lover og regler er på plass ser man at arbeidet for likestilling får svært liten oppmerksomhet. Man ser også at mange unge kvinner og menn fra landsbygda blir tvunget til å flytte inn til de store byene, pga mangel på arbeidsplasser eller naturkatastrofer. Denne gruppen

mennesker står i stor fare for å bli utnyttet eller havne i prostitusjon. Manglende muligheter for hjelp, oppfølging, veiledning og tilgang til informasjon om rettigheter eller bosted gjør situasjonen enda mer problematisk for dem som allerede står svakt i samfunnet.

Kirkens Nødhjelp i Vietnam

I Vietnam arbeider Kirkens Nødhjelp sammen med ulike partnerorganisasjoner for å skape mer likhet mellom kvinner og menn, sånn at begge kjønn skal kunne nyte like rettigheter når det kommer til beskyttelse mot vold, og økonomisk, sosial og politisk deltakelse både i egen familie og samfunnet generelt. De arbeider også for å øke antallet mennesker som kjenner til egne rettigheter i forhold til å kunne leve uten frykt for kjønnsbasert vold (NCA Vietnam Annual Narrative Report 2011:4).

GBV – klubber

Kirkens Nødhjelp, har sammen med Women's Union og Farmers Association startet opp og drevet såkalte GBV Clubs (GBV = Gender Based Violence) i Vietnam. Bare i 2011 har over 200 nye slike klubber blitt opprettet, der målet med arbeidet er å drive opplæring om menneskerettigheter, gi støtte til ofre for kjønnsbasert vold, deltakelse i aktiviteter mot kjønnsbasert vold (særlig mot kvinner) og påvirkningsarbeid overfor overgripere. Klubbene drives som rene kvinne- og mannegrupper (113 for kvinner og 77 for menn), men det finnes også tilbud for kvinner og menn sammen. Man har særlig sett at arbeidet i de rene mannsklubbene har vært spesielt fruktbart i forhold til å redusere vold i hjemmene. Å mobilisere menn har også god effekt i forhold til videre arbeid med lovgivning mot vold i nære relasjoner (<http://www.kirkensnodhjelp.no/no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/kjonnsrettferdighet/kjonnsbasert-vold/>).

Medlemmene i disse klubbene er spesielt fattige landbruksarbeidere, inkludert potensielle eller nåværende migranter. Klubbene jobber også for å redusere tabuene rundt overgrep og for å redusere diskriminering av dem som har blitt utsatt for voldtekt og andre former for seksuelle overgrep ut i samfunnet. Samtidig jobbes det direkte mot overgrepsofrene med å drive opplysningsarbeid og opplæring i menneskerettigheter og å understreke at man ikke er en dårlig ektefelle om man blir utsatt for vold i ekteskapet (Annual Narrative Report 2011:5).

Arbeidet med programmet har fått mye positiv oppmerksomhet fra vietnamesiske myndigheter, særlig MOLISA (Ministry of Label, Invalids and Social Affairs) og UN Women.

Krisesentre/ "Trygghetsentre" (min oversettelse)

En annen del av programmet i Vietnam er opprettelsen av 4 "safe shelters" eller trygghetsentre. Disse husene fungerer nesten som det vi fra Norge kjenner som krisesentre, der kvinner og barn som

har vært utsatt for vold i hjemmet kan komme og være i trygghet. Sentrene gir rådgivning, hjelp til å finne trygge bosteder på nye plasser, og medisinsk og psykisk behandling. Det har i tillegg blitt opprettet henvisnings- og overføringsprogrammer i 4 "kommuner" der Kirkens Nødhjelp samarbeider med lokale myndigheter, ulike andre hjelpeorganisasjoner, politi, justis- og helsesektoren om å føre ofre for vold tilbake til verdige liv i det sivile samfunn. At så mange offentlige sektorer setter på dagsordenen og samarbeider om å hjelpe ofrene, i samarbeid med nasjonale myndigheter viser en vilje til å bidra for å øke og fremholde kvinners rettigheter (ibid:5).

Dessverre har programmet for kjønnsbasert vold og kvinners likestilling mistet sin økonomiske støtte i løpet av 2011. Arbeidet vil fortsette i Vietnam, men vil implementeres i programmet for klimaforandringer og arbeidet mot HIV/Aids (ibid:4).

Videre i oppgaven vil nå metoden som er valgt i kapittel fire ligge som grunnlag når empiri og teori skal sammenfattes, analyseres og drøftes i neste kapittel.

6. Analyse og drøfting

I dette kapittelet drøftes noen sentrale spørsmål knyttet til problemstillingen: "Hvordan kan kamp for rettferdighet, som internasjonal diakoni, illustreres gjennom Kirkens Nødhjelps arbeid med gender justice?". I drøftingen benyttes kapitlene 1 – 5, om innledning, bakgrunn og kontekst, teori, metode og empiri.

Drøftingen knyttes opp mot følgende underspørsmål:

- Hvordan kommer kamp for rettferdighet og "gender justice" til uttrykk i arbeidet i de ulike landene?
- Hvordan løfter Kirkens Nødhjelps arbeid med gender justice kvinner ut av fattigdom og inn i et verdig liv?
- Hvordan kan vi som diakoner løfte dette frem i vårt arbeid, ved å "tenke globalt og handle lokalt"?

6.1 Kamp for rettferdighet og gender justice

Den norske kirkes Plan for diakoni definerer diakoni som evangeliet i handling. Evangeliet omsettes til handling gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Å kjempe for rettferdighet blir da en dimensjon ved diakonien, og noe av det som gjør kirken til kirke. Planen sier også at man ikke bare skal jobbe med dette ut i fra et lokalt perspektiv, men også globalt. Den nevner også spesielt utfordringer knyttet til fattigdom som noe kirken må ta

tak i. Ett av målene med arbeidet skal være at kirke og menighet engasjerer seg i fordeling av verdens ressurser (Kirkerådet 2007:23).

Kirkens Nødhjelp sier i sitt Prinsippdokument at organisasjonen ”utfører en spesialisert tjeneste innenfor kirkens diakonale oppdrag” (2008:7). For KN er diakoni kristen tro omsatt i handling, og blir uttrykt gjennom ”nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet” (ibid:7). Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke bruker altså akkurat de samme begrepene for å forklare ulike dimensjonene ved diakoni. Dette kan henge sammen med at en av Kirkens Nødhjelps oppdragsgivere er Den norske kirke.

Som nevnt over slår Plan for diakoni fast at kampen for rettferdighet ikke bare skal vinnes på ”hjemmebane”, men den skal også vinnes på ”bortebane”. Som kirke kan man ikke stille seg likegyldig til mennesker som kjemper for livet (Kirkerådet 2007:23). Kamp for rettferdighet handler om å stå sammen med dem som lider, ikke som passiv tilskuer, men med et aktivt engasjement. I dag lever vi i et globalisert samfunn, der vi lever i og er avhengige av samfunnsmessige strukturer (ibid:10). Planen sier videre at det er nødvendig å klargjøre årsakene til menneskelig nød og lidelse, og at arbeidet må endre forhold som skaper urettferdighet (ibid:10). Dette viser også Kirkens Nødhjelps politiske plattform til der de sier at for å vinne kampen for en rettferdig verden, der goder og ressurser fordeles på en rettferdig måte, må man endre de strukturene som fører til urettferdigheten. Kirkens Nødhjelp holder særlig stat og myndigheter, som juridiske ansvarsholdere, til ansvar for at endringer kan skje, men adresserer også ulike moralske ansvarsholdere, som for eksempel religiøse ledere (Politisk plattform 2009-2013:4).

Kirkens Nødhjelps Prinsippdokument sier at organisasjonen er en diakonal organisasjon for global rettferdighet. På oppdrag for Den norske kirke (og andre kristne kirker, menigheter og organisasjoner i Norge) drives den spesialiserte diakonien på den internasjonale arena. Den internasjonale diakonien ønsker å fremme rettferdighet, så for Kirkens Nødhjelp blir kamp for rettferdighet en dimensjon ved deres diakonale oppdrag.

Den globale strategiplanen til Kirkens Nødhjelp angir fem hovedanliggender for arbeidet for en mer rettferdig verden. Det handler om ”retten til fred og sikkerhet” (the right to peace and security), ”likestilling mellom kjønnene” (gender justice), ”økonomisk rettferdighet” (economic justice), ”klimarettferdighet” (climate justice) og ”retten til vann og helse” (the right to water and health).

Videre vil kamp for rettferdighet, som en del av Kirkens Nødhjelps diakonale oppdrag, forstås som en måte å skape en mer rettferdig verden på. Da blir arbeidet med de fem hovedområdene, og spesielt

”gender justice” i dette anliggende, veier å gå for å nå målet. På den måten vil ”gender justice” kunne forstås som kamp for rettferdighet.

”Gender justice” kan altså oversettes med ”likestilling mellom kjønnene”. Kirkens Nødhjelps arbeid for likestilling mellom kjønn handler om å nå både kvinner og menn. Det skal også preges av forpliktelsen til å fremme kvinners rettigheter. I den globale strategiplanen blir det sagt at fokuset på ”gender justice” handler om et engasjement for å jobbe for like rettigheter og muligheter for kvinner og menn på alle områder, men at det er knyttet store utfordringer til arbeidet. Hovedutfordringen i forbindelse med dette arbeidet ligger i muligheten for deltakelse i det sivile samfunn. Mange fattige og marginaliserte mennesker er uvitende om deres rett til å delta i samfunnslivet, både lokalt og nasjonalt, de mangler nødvendige ferdigheter eller blir forhindret fra å delta av dem som allerede sitter i maktposisjoner (Global Strategy 2011-2015:48).

Kamp for rettferdighet i det globale Sør blir ofte til kamp for kvinners rettigheter, fordi kvinner oftest lider under fattigdom, lav utdanning, er utsatt for eller lever under trusler om vold og har en generell lav status basert på kjønn. Siden 2/3 av verdens aller fattigste er kvinner, vil kamp for rettferdighet i et ”gender justice” – perspektiv handle om opplæring og utdanning av kvinner, sånn at de kan lære om sine rettigheter, få økt kunnskap om årsakene til urettferdigheten og bli myndiggjort til å forandre sine liv. Man kan diskutere om ikke Kirkens Nødhjelps arbeid med ”gender justice” og menn i ”bunn og grunn” også handler om kvinner. Når de i Tanzania bruker VICOBA – gruppene til opplæring om menneskerettigheter og de skadelige effektene knyttet til kjønnsbasert vold og kjønnslemlestelse, gir de kvinner kunnskap og mulighet til å snu skadelige praksiser. Samtidig gis det kurs og opplæring blant mannlige religiøse ledere om samme tema, fordi de både vil myndiggjøre kvinnene, men samtidig gjøre noe med årsakene til praksisen. Da må religiøse ledere, som moralske ansvarsbærere, adresseres og holdes til ansvar. Det samme ser vi eksempler på i Vietnam, der man gjennom GBV- klubbene gir kvinner opplæring om deres rettigheter i ekteskapet, der vold ikke skal forekomme, og på samme tid brukes gruppene for menn til å mobilisere dem mot vold i nære relasjoner.

Kirkens Nødhjelp har tatt konsekvensen av at kamp for rettferdighet og arbeidet med ”gender justice” i størst grad handler om å hjelpe kvinner ut av fattigdom. I landprogram og rapporter finner man at hovedvekten av arbeidet dreier seg om å heve kvinner status, gjennom ulike prosjekter. Selv om land, geografi, samfunnsmessige og andre forhold gjør at arbeidet må tilpasses det enkelte land Kirkens Nødhjelp jobber, er hovednøkkel i alt arbeidet utdanning og opplæring av kvinner. Behovet for å utdanne kvinner for å bekjempe fattigdom støttes av FN, da de sier i sin Human Development Report for 2013 at: ”Et av de kraftigste virkemidlene for å oppnå dette er **utdanning**, som gir

mennesker mer selvtilitt og gjør det lettere å finne en god arbeidsplass, delta i offentlig debatt og stille krav til myndighetene om helsetjenester, sosial sikkerhet og andre rettigheter” (HDR 2013). Et eksempel på dette er et prosjekt KN har jobbet med i Guatemala, der et mål har vært å øke antallet kvinner i beslutningsdyktige posisjoner. I 2011 deltok 200 kvinner på et 10 måneder langt kurs, der målet var å utdanne dem, så de kan være med å delta i politisk arbeid og inneha politiske verv. Effekten av dette prosjektet viser seg ved at flere kvinner innehar og velges til lokale kommunale verv, blant annet kommunestyre og helsekomiteer (Final Annual Report 2011 NCA Guatemala:6/7).

6.2 Hvordan løfter Kirkens Nødhjelps arbeid med gender justice kvinner ut av fattigdom og inn i et verdig liv?

I dette underkapittelet vil begrepene fra teori - kapittelet og ”Diakoni i kontekst”; *forvandling, forsoning og myndiggjøring*, tas fram igjen for å illustrere Kirkens Nødhjelps kamp for rettferdighet gjennom arbeidet med ”gender justice”. Begrepene illustrerer på mange måter den kampen som føres i diakonal sammenheng for en mer rettferdig verden.

6.2.1 Forvandling

Forvandling kan beskrives som ”en pågående prosess der det skjer en total reorientering av livet med alle dets forhåpninger, ideologier, strukturer og verdier” (Misjon i kontekst 2004:32). Forvandling er en endringsprosess, der man beveger seg mot bestemte mål for å nå fram til en ny situasjon preget av respekt, verdighet og rettferdighet. Forvandlingen henger tett sammen med det man kan definere som utvikling, fremskritt og sosial endring (Nordstokke 2010:44).

Forvandling er endring til det bedre. Gjennom sitt arbeid søker Kirkens Nødhjelp å endre livene til menneskene de møter, både ved å endre utilstrekkelige og uverdige livsvilkår hos marginaliserte og nødlidende, men også endre prioriteringer, holdninger og praksis hos dem som på mange måter er årsaken til at fattigdom og nød oppstår og vedvarer. Kirkens Nødhjelp identifiserer og utfordrer dem som har juridisk og moralsk ansvar for å skape endring.

Kirkens Nødhjelp tror det er mulig å skape endring, og har erfart gjennom mange år at for å skape varig og positiv endring må kvinners situasjon forandres. Siden det er en så stor del av verdens aller fattigste som er kvinner, har Kirkens Nødhjelp forpliktet seg på, gjennom sine overordnede dokumenter, å fremme kvinners stilling og rettigheter. Derfor er ”gender justice” et av KNs hovedprioriteringsområder i den nye globale strategiplanen.

I Guatemala arbeider Kirkens Nødhjelp for å skape endring gjennom prosjekter knyttet til opplæring og utdanning for å få flere kvinner i politiske verv, bedre matsikkerhet og bærekraftig jordbruk, og støtte, hjelp og veiledning til kvinner som har blitt utsatt for ulike former for vold. Guatemala er et

land og samfunn som for tiden er preget av en generell utrygghet og vold. Mennesker som jobber med menneskerettigheter er særlig utsatt. Dette skaper utfordringer i arbeidet med å fremme kvinners rettigheter og retten til et liv uten vold. Samtidig ser man positive effekter av arbeidet, og får fornyet tro på at det nytter.

Kirkens Nødhjelp samarbeider med den guatemalanske, kirkelige organisasjonen CIEDEG og deres økumeniske kvinnenettverk som jobber for kvinners rettigheter på landsbygda. De jobber for å gi økt kunnskap gjennom opplæring i menneskerettigheter og for å styrke kvinners posisjon i lokalsamfunnet (jfr. <http://www.kirkensnodhjelp.no/gi-penger/Bedrifter/prosjektpartner/kvinnere-ttigheter/Guatemala/>). Dette har gitt en positiv effekt, og 13 kvinner har plass i kommunestyre eller menighetsråd i de aktuelle områdene de jobber.

Samtidig jobber de for å sikre et bærekraftig landbruk, og å bedre matsikkerheten til kvinner i utsatte områder. Guatemala er preget av store sosiale forskjeller, og dette påvirker kvinner i negativ retning. De blir ofte sittende igjen som "eneforsørgere" for store familier når menn må reise for å få arbeid. Opplæring gjennom kvinnegrupper i økologisk jordbruk, samt økonomisk støtte til bygging av drivhus hjelper kvinnene til å skape gode og sikre matkilder. Dette fører igjen til at barna får sunn og næringsrik mat, og unngår sykdom og plager. Overskuddet av matproduksjonen kan selges, og gir ekstraintekter til husholdningen. Kvinner som har deltatt på dette prosjektet forteller om en ny og bedre hverdag, der de har fått en fornyet tro på forandring. De får økt selvtillitt og føler seg mer uavhengige enn før.

Kirkens Nødhjelp jobber gjennom programmet "gender justice" mot kjønnsbasert vold og kjønnslemlestelse. I Tanzania samarbeider KN med den kirkelige sammenslutningen CCT (Christian Council of Tanzania) om opplæring av religiøse ledere for å endre holdninger knyttet til GBV og FGM (Gender Based Violence og Female Gender Mutilation). Å endre menns prioriteringer, tankegang og praksis er en viktig del av arbeidet for at forvandling og endring skal kunne skje. Kjønnsbasert vold er ofte begrunnet i skadelige skikker og tradisjoner. Moralske ansvarsbærere, som prester og andre religiøse ledere, må utfordres til å tenke annerledes om maskulinitet og mansroller. Likestilling mellom kjønn, og styrking av kvinners rettigheter, krever endring av maktforhold og omfordeling av ressurser og ansvar(jfr. Prinsippdokument 2008:12).

Samtidig som opplæring og endringsarbeid gjøres blant menn og religiøse ledere, jobber Kirkens Nødhjelp i Tanzania med utdanning av kvinner. Det utdannes såkalte "trainers" for å kunne drive opplæring i VICOBA – gruppene (Village Community Bank), om menneskerettigheter og de skadelige skikkene og tradisjonene knyttet til GBV og FGM. Gruppene er i utgangspunktet spare- og lånegrupper som er med på å skape fornying og endring i kvinnes liv og lokalsamfunn, men man

har sett at andelen kvinner i gruppene er så høy at man i tillegg bruker dem som forum for opplæring av de samme kvinnene (jfr. Annual Narrative Report NCA Tanzania).

I Vietnam har arbeidet for å endre kvinners livssituasjon støttet på store økonomiske utfordringer. 2011 var det siste året programmet for "gender justice" fikk penger til prosjektene. Utfordringen gjør at Kirkens Nødhjelp må tenke nytt i forhold til sitt arbeid. Et sterkt ønske om å slippe å avslutte noe av arbeidet har ført til en implementering av prosjektene i programmene for klimarettferdighet og retten til helse.

På tross av nasjonal lovgivning og et sterkere rettsvern av kvinner lider fremdeles vietnamesiske kvinner under mangel på utdanning, opplæring og selvtilitt. Mange ser seg nødt til å flytte fra landsbygdene pga mangel på arbeid, og blir ofre for menneskehandel og prostitusjon. Vold i nære relasjoner oppleves av så mange som 20 prosent av vietnamesiske ektepar, og 2/3 av kvinner mener det er akseptabelt at menn slår konene sine, og menn mener de har rett til å lære opp konene sine gjennom bruk av vold.

Fordi mange kvinner opplever å bli utsatt for en eller annen form for vold, har Kirkens Nødhjelp og samarbeidspartnere i Vietnam konsentrert prosjektene rundt ulike former for støttesentre og klubber. GBV – klubber skaper endring gjennom opplæring til både kvinner og menn om de skadelige effektene av kjønnsbasert vold, og krisesentre gir hjelp og støtte til kvinner i ekstremt sårbare situasjoner. Arbeidet i Vietnam har båret frukter, særlig gjennom mobiliseringen av menn mot vold i nære relasjoner. Endring av menns tankegang og praksis er vel så viktig som å gi kvinner opplæring om deres rettigheter (NCA Vietnam 2011 Final Annual Report:5).

Arbeidet i Vietnam har også blitt anerkjent både hos FN og nasjonale myndigheter som en av de beste måtene å sette lovgivning om kjønnsbasert vold ut i praksis (ibid:5).

6.2.2 Forsoning

Forsoning og rettferdighet er dypt sammenvevd. I kampen for en rettferdig verden, der kvinners rettigheter og likestilling med menn står på dagsordenen trengs det forsoning på ulike nivåer. I kristen og diakonal sammenheng knyttes forsoningsbegrepet i hovedsak til Guds forsoning med verden gjennom Jesus Kristus. Jesu soningsoffer, gjennom døden på korset, er Guds gave til en splittet verden, og diakonien forsøker å bære vitne om dette gjennom å løfte frem gode eksempler på fred - og rettferdighetsarbeid (Nordstokke 2010:44).

Forsoning handler også om gjenoppbygging av relasjoner mellom mennesker. Forsoning i menneskelige relasjoner skal aldri føre mennesker tilbake dit de var, men ut av lidelse, undertrykking og urettferdighet og til nytt ansvar, nye steder og fornyede relasjoner (ibid:45).

Kirkens Nødhjelps arbeid for likestilling mellom kvinner og menn foregår som nevnt tidligere på flere ulike nivåer. Endringsarbeid blant mannlige ansvarsbærere er en viktig del av arbeidet som gjøres for å styrke kvinners rettigheter. Overalt i verden kan kvinner fortelle historier om ulike former for urettferdighet knyttet til likestilling mellom kjønn. Kvinners rett til aktiv deltakelse i samfunnet på linje med menn har ofte blitt bortforklart og blir begrunnet i skadelige skikker og tradisjoner (Prinsippdokument 2008:12).

Fordi kvinner holdes utenfor på bakgrunn av kjønn, og fordi det i all hovedsak er menn som besitter maktposisjoner, trengs det en forsoning mellom kjønnene før kampen for en rettferdig verden kan sies å være vunnet. Store ulikheter basert på kjønn har påført menneskeheten mye smerte. Patriarkalske systemer og holdninger forsterker problemet videre. Det er helt nødvendig at man gjenoppretter forholdet mellom kvinner og menn, det feminine og det maskuline, før forandring og forvandling virkelig kan skje (Zondi – Mabizela 2012:148).

Teologen Zondi-Mabizela, diskuterer også nødvendigheten av å skape rom for at både kvinner og menn går sammen og støtter opp om kampen for å heve kvinners status og å innlemme kvinner i beslutningsdyktige posisjoner. Det finnes mange land i verden som forsøker å legge til rette for og å skape forsoning mellom kjønnene, fordi dette igjen er med på å fremme likestilling og rettferdighet (ibid:149).

6.2.3 Myndiggjøring

Myndiggjøring, eller empowerment, handler om å sette mennesker i stand til å ta vare på seg selv og leve egne liv i verdighet. Myndiggjøring kan knyttes sammen med begrepet verdiggjøring, og Kirkens Nødhjelp driver tiltak og prosjekter som skal styrke menneskers verdighet, og gi dem mulighet til å være subjekter i egne liv, kirke og samfunn. Å være i stand til å ta vare på seg selv og egen familie og barn er et viktig steg på veien for å gjøre verden mer rettferdig for kvinner.

I diakonal og kristen sammenheng knyttes myndiggjøringen tett sammen med troen på at mennesket er skapt i Guds bilde, og at man derfor er skapt med uendelig verdi, evner og ferdigheter, uavhengig av nåværende sosial status. Myndiggjøring innebærer alltid et maktskifte, og en kritisk gjennomgang med skjev maktfordeling blir et nødvendig utkomme av en sådan gjennomgang. Diakonien bør ikke være redd for å utfordre eller adressere slike forhold. Dette gjelder både i samfunnet forøvring, mellom hjelpere og den som er mottaker av hjelp, og sist, men ikke minst innad i kirken (Nordstokke 2010:46). Diakonen Jesus Kristus viste, i møte med alle typer mennesker, hvordan han myndiggjorde dem ved å frigjøre dem fra undertrykkelse på bakgrunn av kjønn, alder, helse eller sosial og økonomisk status (Sommerfeldt 2012:66). Den Hellige Ånd sendes med et løfte om kraft, og kirken

bekreftes som et fellesskap preget av mangfold der alle myndiggjøres til å være Guds tjenere i verden (ibid:66).

Myndiggjøring er avgjørende for å hjelpe kvinner til muligheten for å ta ansvar for egne liv. Ved å støtte og tilrettelegge for prosjekter som gir opplæring og utdanning av kvinner er Kirkens Nødhjelp med på å kjempe for rettferdighet, når kvinner får utdanning, arbeid, inntekt, og uavhengighet tilbake.

Kirkens Nødhjelps politiske plattform sier noe om at å gi kvinner utdanning er den faktoren som har aller størst innvirkning på fattiges levekår og mulighet for å komme ut av fattigdom. Det å satse og bruke ressurser på kvinner har ikke kun en egenverdi, men er med på å bidra til at utviklingsland raskere kan redusere fattigdommen generelt (Politisk plattform 2011-2015:25). FN slår også fast i sin HDR 2013 at utdanning også gir kvinner "mer selvtillit og gjør det lettere å finne en god arbeidsplass, delta i offentlig debatt og stille krav til myndighetene om helsetjenester, sosial sikkerhet og andre rettigheter".

Gjennom prosjektet for bedre matsikkerhet i Guatemala, der kvinner for opplæring i økologisk jordbruk og økonomisk støtte for å bygge drivhus, myndiggjøres kvinnene og settes på ny i stand til å ta ansvar i egne liv. Å satse på sikker og forutsigbar matproduksjon i dette området, som er preget av uforutsigbarhet i klima og som ligger høyt over havet og begrenser vekstmuligheter, gir kvinnene en trygghet for egen og familiens helse. De trenger ikke lenger bekymre seg over at barna ikke får nok og sunn mat, for at helseproblemer og sykdom skal føre familiene lenger ut i fattigdom, men kan heller fokusere på å gi barna utdanning og ha penger igjen når overskuddet av grønnsaksproduksjonen kan selges og gi ekstra inntekt til familien. En guatemalansk kvinne, Catarina Ramirez, forteller om hvordan hun, etter å ha fått støtte gjennom CIEDEG og Kirkens Nødhjelp, nå slipper å være bekymret for at døtrene ikke skal få i seg nok næringsrik mat, eller at de ikke skal få god utdanning. "Uten utdanning", sier hun, "får man bare jobb som renholder for rike familier. Jeg vil ikke at jentene mine skal lide sånn som jeg gjorde". Tryggheten drivhuset og matproduksjonen gjør kvinnene og deres familier stolte og verdige. Sammen med CIEDEG nådde Kirkens Nødhjelp med sitt prosjekt ut til 1935 familier i 65 forskjellige lokalsamfunn i 2011

(<http://www.kirkensnodhjelp.no/Global/Prosjektpartner/Guatemala/%C3%98kologisk%20jordbruk%20i%20Guatemalas%20h%C3%B8yland.pdf>).

Guatemala er preget av store sosiale forskjeller, der kvinner og særlig kvinner som tilhører ulike urfolksgrupper har lavest sosial status. Folk flest har liten eller ingen innflytelse på politiske beslutninger. Kvinner i Guatemala er utsatt for omfattende diskriminering. Gjennom sitt arbeid søker Kirkens Nødhjelp og CIEDEG å gi kvinner opplæring i grunnleggende menneskerettigheter for å styrke

kvinnenes posisjon i lokalsamfunnene. Når kvinner får tilgang på informasjon og får delta i beslutningsprosesser ser man at det fører til at myndighetene blir nødt til å levere sosiale tjenester i henhold til nasjonale lover og menneskerettighetene. Dette er igjen med på å fremme kvinners rettigheter og føre kampen for rettferdighet et steg videre.

Et stort antall kvinner blir daglig utsatt for en eller annen form for vold i Guatemala. I 2010 ble det rapportert inn mer enn 40.000 tilfeller, og det er trolig store mørketall. Volden forekommer på alle arenaer i samfunnet, og tusenvis av kvinner aksepterer stilltiende om det som skjer med dem. Daglige trusler, overgrep og ydmykelser gjør til slutt at kvinnene tror volden er en naturlig del av livet, og vil ikke fortelle om hva som skjer med dem til andre (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Global/Prosjektpartner/Guatemala/St%C3%B8tte%20til%20voldsutsatte%20kvinner.pdf>). Mange lar også være å rapportere og anmelde tilfeller av vold og overgrep fordi politi og juridiske myndigheter har en veldig lav oppklaringsprosent i slike saker (bare 2,2 % av alle drapssaker ble oppklart i 2011).

Opplæring og bistand gjennom samarbeidspartnerne CIEDEG og GGM myndiggjør guatemalanske kvinner til å kunne leve i forhold uten å være redd for å bli utsatt for vold fra ektefelle, sønner eller annen familie. På kommunalt nivå, har kvinner utsatt for vold gått sammen og dannet hjelp-til-selvhjelpsgrupper, etter å ha fått hjelp på krisesentre, eller i kvinnegrupper støttet av Kirkens Nødhjelp. En annen særlig viktig faktor og meget positiv effekt av arbeidet, er at kvinnene selv organiserer seg, og driver påvirkningsarbeid overfor lokale myndigheter for å endre praksisen og bedre kvinnenes situasjon (Final Annual Report 2011 NCA Guatemala:5).

Selv om vietnamesiske myndigheter har satt fokus på problematikken rundt kjønnsbasert vold, og vedtatt lover som skal redusere og forhindre dette, er vold i nære relasjoner fremdeles et problem for vietnamesiske kvinner. Mange kvinner opplever vold eller trusler om vold fra sine ektefeller, og to av ti ektepar har opplevd vold i forholdet.

Gjennom sitt arbeid i Vietnam har Kirkens Nødhjelp, sammen med sine samarbeidspartnere, opprettet og drevet over 200 GBV-klubber i 2011. Disse klubbene gir kvinner opplæring i menneskerettigheter, og er med på å myndiggjøre dem i forhold til egne liv. De får fornyet håp i møte med samfunnet, og arbeidet viser at det har vært en nedgang på mellom 40 og 50 % av tilfeller av vold i nære relasjoner i de områdene av Vietnam der prosjektet drives. Kjønnsbasert vold er skambelagt, og mange kvinner tør ikke å fortelle om sin egen situasjon. I klubbene blir temaene tatt opp, og kvinnene får opplæring i at ofre for denne type vold har aldri skylden. Et viktig område det har blitt arbeidet for er reduksjon av rasisme og stigmatisering knyttet til voldsofrene. Arbeidet innebærer også ulike aktiviteter knyttet til arbeidet med vold mot kvinner, støttegrupper bestående

av kvinner som alle har vært utsatt for vold, og påvirkningsarbeid overfor overgripere for å få dem til å endre skadelig adferd. Arbeidet gir ikke bare kvinnene som får hjelp gjennom prosjektene tilbake myndigheten over sine liv, det skaper også positive ringvirkninger i og utenfor landets grenser. Både nasjonale myndigheter i Vietnam, og det internasjonale samfunn gjennom FN, har på ulik måte honorert arbeidet, fordi det har vist hvordan nasjonale lover og regler kan implementeres i arbeid på kommunalt nivå (Annual Narrative Report 2011 NCA Vietnam:4/5).

De over 1000 spare – og lånegruppene i Tanzania er gode eksempler på hvordan Kirkens Nødhjelp, med svært liten innsats, har vært med på å endre og forbedre livene til mange tusen tanzanianere. Pengene gruppene sparer og låner sammen, er med på å skape nye arbeidsplasser, muligheten for kvinner til å finansiere barnas skolegang og myndiggjøre kvinnene gjennom opplæring i menneskerettigheter og deres rett til et godt og rettferdig liv. Kvinnene som deltar i disse gruppene får muligheten til å ta ansvar for eget og familiens liv. Trezia Kayombo forteller om et nytt liv etter at hun ble med i en spare – og lånegruppe; “Jeg er så stolt over det jeg har fått til!” At hun fikk låne penger til å utvide kafeen sin har gjort henne i stand til å øke inntektene sine, fått flere kunder og kan sende barna på skolen hver dag. De var tidligere nødt til å hjelpe henne med arbeidet. Videre sier hun: “Det handler om å sette seg mål, og tro at man kan lykkes, for så å gå skritt for skritt i riktig retning. Hvem er det som bestemmer hvor grensene går for hva jeg kan få til? Det er jeg det!” (<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/Resultater/Resultater/spare--og-lanegrupper-i-tanzania/>).

6.3 ”Tenk globalt og handle lokalt”?

Diakoni defineres i vår kirke som nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. I Plan for diakoni nevnes det under kapitlet om “kamp for rettferdighet” at den skal jobbes med både lokalt så vel som globalt. Samarbeid om Kirkens Nødhjelps fasteaksjon står nevnt spesielt som tiltak for å samle inn penger for å avhjelpe nød. Å gjøre fasteaksjonen, som tradisjonelt har vært en konfirmantaksjon, om til en menighetsaksjon vil være en positiv måte å involvere andre grupper og generasjoner i menigheten i dette viktige arbeidet. Dette er en måte å tenke globalt, ved å definere et behov for hjelp på det globale plan, samtidig som man initierer lokale tiltak for å gi denne hjelpen. Ved å samle inn penger til Kirkens Nødhjelp under Fasteaksjonen, er menighetene med på å bidra til at arbeid kan utføres på steder i verden der det trengs aller mest. Pengene som samles inn disponeres “fritt” av Kirkens Nødhjelp til å brukes til katastrofehjelp eller der det til enhver tid trengs mest, i motsetning til midler som overføres fra myndigheter og andre som skal brukes til bestemte prosjekter.

Når denne oppgaven handler om hvordan Kirkens Nødhjelps arbeid med "gender justice" kan si noe om kampen for rettferdighet, passer det seg her å se på om organisasjonens arbeidsmåter og erfaringer i det internasjonale samfunn har en overføringsverdi til norske og lokale forhold. Kan norske menigheter og diakoner stå overfor utfordringer som kan ha nytte av Kirkens Nødhjelps diakonale arbeid i utlandet?

Norge er verdens beste land å bo i, etter FNs målestokk Human Development Index. Denne målestokken forsøker å gi et bilde av alle landene i verden, og hvordan tilstanden til landets innbyggere er. Målestokken gir et riktigere bilde av et lands velstand, da den i tillegg til bruttonasjonalprodukt (som kun måler et lands produksjon av varer og tjenester), måler sosiale faktorer som utdanning og forventet levealder.

Samtidig ser vi også i Norge nye utfordringer i forhold til innvandring og en relativ form for fattigdom (forklart i kap.2), som gjør at også kvinner og familier i Norge kan føle seg marginalisert, utstøtt og tilsidesatt. Plan for diakoni sier at "å kjempe for rettferdighet dreier seg også om å engasjere seg i samfunnsdebatten lokalt når vi ser at menneskeverdet blir krenket" (Kirkerådet 2007:24). Man må altså også engasjere seg i problematikken lokalt. Fattige mennesker som lever i velferdssamfunn som Norge påføres skam og nederlagsfølelse, hevdes det. Som diakoner, menigheter og kirke i Norge må vi reflektere over egen praksis i møte med mennesker som lever i vanskelige livssituasjoner. Man bør for eksempel tilstrebe å skape arrangementer og fellesskap der det ikke skal koste noe for å delta. Man bør ha ordninger som kan hjelpe dem i en eventuell økonomisk krise, så barn og ungdom ikke blir holdt utenfor pga. mangel på penger hjemme. I tillegg må man passe på at ingen stenges ute fordi de ikke kan yte gjengjeld (ibid:24).

Å samarbeide på tvers av kirkesamfunn og religioner er også noe man i norsk sammenheng kan ta lærdom av. Kirkens Nødhjelps unike måte å skape fora for samarbeid i arbeidet for en mer rettferdig verden, der "alle gode krefter" inviteres til å delta kan være forbilde for lokale sammenhenger. Kvinnegrupper på tvers av kristne menigheter, eller på tvers av religionsgrenser, kan være med på å skape et mer rettferdig og romslig samfunn, der man kan lære av og hjelpe hverandre og sammen blir forandret og myndiggjort.

6.4 Kirkens Nødhjelp og den diakonale bistanden

Til slutt i dette kapittelet vil jeg kort drøfte hva som gjør Kirkens Nødhjelps arbeid til diakoni.

Kirkens Nødhjelps arbeid har mange fasetter. Organisasjonen arbeider nasjonalt med påvirkningsarbeid overfor norske styresmakter, og overfor menigheter og andre oppdragsgivere, med opplysningsarbeid og ressursmobilisering. Internasjonalt gir Kirkens Nødhjelp akutt nødhjelp i

katastrofesituasjoner, de driver langsiktig bistand, og beslutningspåvirkende arbeid overfor samarbeidspartnere, religiøse ledere og myndigheter i de aktuelle landene.

En viktig del av Kirkens Nødhjelps oppdrag er den internasjonale diakonien. Det handler om å lindre nød og fremme rettferdighet på tvers av blant annet geografiske, religiøse og kjønnsmessige skillelinjer. Den internasjonale diakonien skal arbeide for å redusere det store skillet mellom rike og fattige i verden. Kirkens Nødhjelps oppdrag handler om å fjerne årsaker til urettferdighet, arbeide for fred og verne om skaperverket. Gjennom ulike samarbeidspartnere er Kirkens Nødhjelp engasjert i et mangfold av bistandsprosjekter, der det arbeides for likhet mellom kjønn og en mer rettferdig verden for kvinner (Nordstokke 2002:18).

Kirkens Nødhjelp er jo, som sagt tidligere, en organisasjon som har kristne kirker og organisasjoner som sine oppdragsgivere. Dette forplikter Kirkens Nødhjelp når det skal utarbeides planer og strategier for arbeidet. Alle Kirkens Nødhjelps overordnede dokumenter sier noe om organisasjonens diakonale forankring. Både Kirkens Nødhjelps prinsippdokument, politiske plattform og Global Strategy innledes med at "Kirkens Nødhjelp er en diakonal organisasjon for global rettferdighet", og begrunnes med troen på at mennesket er skapt i Guds bilde, med de verdier og rettigheter som hører med.

Samtidig samarbeider Kirkens Nødhjelp med, og gir bistand og støtte til, mange som ikke har sitt utgangspunkt i den kristne troen og diakonien. Når mange av de ansatte i Kirkens Nødhjelp ikke er kristne, men tilhører andre religioner, er da arbeidet som utføres diakonalt arbeid? Hva er det som gjør at bistandsarbeid i Kirkens Nødhjelps regi er diakoni, mens arbeid utført av for eksempel Redd Barna ikke er det?

Dette er spørsmål som kan føre til en lang diskusjon, og det er ikke tanken i denne sammenheng. Meningen med spørsmålene er bare å belyse at dette er en pågående diskusjon innen diakonien. Det må i denne sammenheng kunne konkluderes med at det er Kirkens Nødhjelps egne verdier som gir arbeidet det diakonale perspektivet. En kan ikke definere den diakonale bistanden gjennom hver enkelt av organisasjonens ansatte, det må være de overordnede verdier og ideer som definerer om organisasjoner er diakonale eller ikke. Det betyr selvfølgelig at arbeidet Kirkens Nødhjelp utfører må begrunnes i den kristne troen på menneskets uendelige verdi, samtidig som hjelpen som gis ikke skal kreve noe tilbake.

Samtidig kan man jo håpe at Kirkens Nødhjelps kirkelige og diakonale ståsted er med på å skape en respekt og forståelse for at alle er mennesker av uendelig verdi, med de rettigheter og det ansvar det fører med seg.

7. Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg gitt et bilde av hvordan kamp for rettferdighet, som internasjonal diakoni, kan illustreres gjennom Kirkens Nødhjelps arbeid med "gender justice". Den følgende oppsummering gir en oversikt over de elementene ved Kirkens Nødhjelps arbeid som svarer på problemstillingen gjennom følgende underspørsmål (eller underproblemstillinger):

- Hvordan kommer kamp for rettferdighet og "gender justice" til uttrykk i arbeidet i de ulike landene?
- Hvordan løfter Kirkens Nødhjelps arbeid med gender justice kvinner ut av fattigdom og inn i et verdig liv?
- Hvordan kan vi som diakoner løfte dette frem i vårt arbeid, ved å "tenke globalt og handle lokalt"?

Kamp for rettferdighet og "gender justice"

Fattigdom og urettferdighet er en av de største utfordringene verdenssamfunnet står overfor i dag. FN, gjennom sine Tusenårsmål, tar sikte på å halvere verdens fattigdom i løpet av 2015. Det er et ambisiøst mål, men samtidig oppnåelig dersom man hadde klart å fordele ressursene mellom oss på en rettferdig måte. For å kunne avskaffe fattigdom er man nødt til å arbeide med "gender justice" og særlig kvinners rettigheter. Siden en så stor del av verdens aller fattigste mennesker er kvinner, og de oftest blir utsatt for urettferdig behandling på grunn av kjønn, er en innsats for å styrke kvinners rettigheter et must for å klare å nå FNs mål. Kirkens Nødhjelp sier i sin politiske plattform at utvikling ikke kan lykkes om ikke kvinners rettigheter styrkes.

Kirkens Nødhjelps program for "gender justice", gjennom arbeid mot kjønnsbasert vold og for kvinners medbestemmelse, handler i all hovedsak om utdanning av kvinner og menn. Utdanning og opplæring er en viktig faktor for at menneskerettigheter skal kunne oppfylles, og fattige og marginaliserte mennesker skal kunne leve verdige og rettferdige liv. FNs HDR 2013 sier:

"Rettfærdighet er viktig for menneskelig utvikling. Ethvert menneske har rett til å leve et meningsfylt liv i samsvar med egne verdier, ønsker og håp. Ingen bør være dømt til et kort eller elendig liv fordi de tilfeldigvis kommer fra "feil" klasse, land eller etnisk gruppe, eller har "feil" kjønn".

Rapporten peker også på det globale sivilsamfunnet, og den rollen det har om pådriver for åpenhet og ansvarliggjøring. Det skal være dem som berøres mest av de utfordringene verden står overfor som bør høres og gis beslutningsmyndighet når viktige saker står på dagsordenen (HDR 2013).

Den fenomenologiske tilnærmingen som er brukt i denne analysen har gitt meg mulighet til å studere og forske på fenomenet kamp for rettferdighet i Kirkens Nødhjelps arbeid. Som nevnt i kapittel 6, forstår Kirkens Nødhjelp kampen for rettferdighet som en mulig måte å skape en mer rettferdig verden på. Arbeidet for likestilling og kvinners rettigheter (“gender justice”) er en av veiene organisasjonen bruker for å nå dette målet. På den måten kan man forstå “gender justice” som kamp for rettferdighet. Gjennom sine programmer, samarbeidspartnere og ulike prosjekter søker de å gi praktisk hjelp for å få mennesker ut av fattigdom og nød, gjennom for eksempel spare- og lånegrupper i Tanzania, bygging av drivhus i Guatemalas høyland, eller GBV – klubber i Vietnam. Den praktiske hjelpen fører igjen til at kvinnene får tilbake sin stolthet og verdighet, og kan se med nye øyne på den urettferdige verden de lever i. Prosjektene gir en “praktisk” innfallspunkt til videre arbeid med opplæring og utdanning, som igjen er viktig for å opprettholde det nye livet med mindre fattigdom, mer selvtillit og større trygghet.

Gjennomgangen av Kirkens Nødhjelps sentrale dokumenter viser en tydelig forankring i diakonien. Prosjektene og det praktiske arbeidet ute i felt viser nestekjærlighet, inkludering og kamp for dem som lider. Prosjektene viser også et sterkt ønske om å bidra til en mer rettferdig verden. Samtidig er det en utfordring å finne igjen den diakonale tankegangen i landprogrammer og rapporter. Det er også vanskelig å måle graden av forvandling, forsoning og myndiggjøring (som ble diskutert i kap. 6).

Denne studien viser at det er samsvar mellom de overordnede dokumenter, og landprogram og rapporter, de gjør altså det de sier at de gjør. Som forsker har jeg måttet ta utgangspunkt i at dokumentasjonen og rapportene gir et riktig bilde av virkeligheten, som jeg diskuterte i kap. 4. Videre kunne man reist ut og drevet feltarbeid, gjort intervjuer og observert arbeidet på nært hold. Da ville en kanskje også fått svar på i hvilken grad menneskene Kirkens Nødhjelp bistår i sitt arbeid føler seg forvandlet og myndiggjort. Det ville i alle fall blitt en helt annen oppgave.

Diakonien er en tjeneste for Gud, for andre mennesker. Kirkens Nødhjelp søker i sitt diakonale arbeid å føre kampen for rettferdighet, sånn at alle mennesker skal kunne leve sammen i en mer rettferdig verden.

:

8. Litteraturliste

Bøker og artikler

Det Lutherske Verdensforbund (2004) *Misjon i kontekst: Forvandling, forsoning og myndiggjøring*. Geneve.

Global Strategy 2011-2015. Kirkens Nødhjelp. Oslo.

Guatemala Country Plan 2011-2015. Norwegian Church Aid / Act Alliance.

Johannessen, Kai Ingolf (2009) Rettferd som bryr seg, i Johannessen, K.I, Jordheim, K. og Korslien, K.K. (red.) *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

Jordheim, Kari (2009) Plan for diakoni i Den norske kirke – en presentasjon, i Johannessen, K.I, Jordheim, K. og Korslien, K.K. (red.) *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

NCA Annual Narrative Report Guatemala 2011. Kirkens Nødhjelp. Oslo.

NCA Annual Narrative Report Tanzania 2009. Kirkens Nødhjelp. Oslo.

NCA Annual Narrative Report Vietnam 2011. Kirkens Nødhjelp. Oslo.

Nielsen, Helge Kjær (2003) *Han elskede os først. Om den bibelske begrunnelse for diakoni*. Aarhus Universitetsforlag.

Nordstokke, Kjell (2009) Bibelsk - historisk begrunnelse for diakontjenesten, i Johannessen, K.I, Jordheim, K. og Korslien, K.K. (red.) *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

Nordstokke, Kjell (2002) *Det dyrebare mennesket*. Verbum. Oslo.

Nordstokke, Kjell (2011) En diakonal kirke, i Dietrich, S., Dokka T. og Hegstad, H. (red.) *Kirke Nå! Den norske kirke som evangelisk – luthersk kirke*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

Nordstokke, Kjell (red.) (2009) *Diakoni i kontekst: Forvandling, forsoning, myndiggjøring*. Geneve: LWF. Norsk utgave 2010 med tillatelse fra LWF.

Nordstokke, Kjell (2009) Internasjonal diakoni, i Johannessen, K.I, Jordheim, K. og Korslien, K.K. (red.) *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

Nordstokke, Kjell (2011) *Liberating Diakonia*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

Plan for diakoni i Den norske Kirke (1988) Oslo, Kirkerådet.

Plan for diakoni i Den norske Kirke (2008) Oslo, Kirkerådet.

Politisk plattform 2009-2013. Oslo, Kirkens Nødhjelp.

Repstad, Pål (2007) *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag.*

Universitetsforlaget AS. Oslo.

Sammen for en rettferdig verden. Prinsippdokument for Kirkens Nødhjelp. Vedtatt i Representantskapet 30.05.2008.

Sommerfeldt, Atle (red.) (2012) *Tro til handling. Sammen for en rettferdig verden.* Verbum. Oslo

Tanzania Country Plan 2011-2015. Norwegian Church Aid / Act Alliance.

Tønnessen, Aud (2006) Internasjonal diakoni, i Jensen (et al.) (red.) *Kirke, protestantisme og samfunn* (s.229-242) Tapir Akademiske Forlag. Trondheim.

Tønnessen, Aud (2007) *Kirkens Nødhjelp; bistand, tro og politikk.* Gyldendal Norsk Forlag AS. Oslo.

Vietnam Country Plan 2011-2015. Norwegian Church Aid/Act Alliance.

Zondi – Mabizela, Phumzile (2012) Kvinner i ledelse. Vår rolle som trosfellesskap i; Sommerfeldt, Atle (red.) (2012) *Tro til handling. Sammen for en rettferdig verden.* Verbum. Oslo.

Internettkilder- og dokumenter:

http://brage.bibsys.no/diakon/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_28251/1/Masteroppgave%20i%20diakoni%20h%C3%B8st%202011%20Yang%20Cuiwei.pdf

<http://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Kvinner-og-fattigdom>

<http://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Fattigdom>

<http://www.fn.no/Bibliotek/Spoersmaal-og-svar/Fattigdom>

<http://www.fn.no/Tema/FNs-tusenaarsmaal/Hva-er-FNs-tusenaarsmaal>

<http://www.fn.no/Tema/FNs-tusenaarsmaal/Styrke-kvinner-stilling/Status-Tusenaarsmaal-3>

[http://hdr.undp.org/en/media/HDR2013 % 20Summary%20Norwegian.pdf](http://hdr.undp.org/en/media/HDR2013%20Summary%20Norwegian.pdf)

<http://www.kirkensnodhjelp.no/no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/kjonnrettferdighet/>

<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/kjonnrettferdighet/kjonnbasert-vold/>

<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/kjonnrettferdighet/kvinner-deltakelse-og-medbestemmelse-i-politiske-beslutninger-/>

<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/Hvor-vi-jobber/Asia/Vietnam/>

<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/Hvor-vi-jobber/Latin-Amerika/Guatemala/>

<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/Hvor-vi-jobber/Ost-Afrika/Tanzania/>

<http://www.kirkensnodhjelp.no/gi-penger/Bedrifter/prosjektpartner/kvinnerrettigheter/Guatemala/>

http://www.kirkensnodhjelp.no/Documents/Kirkens%20N%C3%B8dhjelp/arbeidet_vart/Best_practice/Gender%20Best%20Practices%20-%20Consolidated%2023Nov08.pdf

<http://www.kirkensnodhjelp.no/Global/Prosjektpartner/Guatemala/%C3%98kologisk%20jordbruk%20i%20Guatemalas%20h%C3%B8yland.pdf>

<http://www.kirkensnodhjelp.no/Global/Prosjektpartner/Guatemala/St%C3%B8tte%20til%20voldsutsatte%20kvinner.pdf>